

สาระการเรียนรู้ท้องถิ่น เป็นสาระที่พัฒนาขึ้น เพื่อให้เหมาะสมกับสภาพและความต้องการของท้องถิ่น เนื่องจากหลักสูตรแกนกลางยังมีข้อบกพร่องบางประการ เช่น ความไม่สอดคล้องกับสภาพ ความเป็นอยู่ของผู้เรียน ชุมชน วัฒนธรรม ประเพณี อาชีพ และค่านิยม ทำให้ ผู้เรียน ไม่สนใจที่จะศึกษาเพราะเป็นเรื่องไกลตัว จึงทำให้ต้องมีการพัฒนา สาระการเรียนรู้ท้องถิ่นขึ้น เพื่อตอบสนองความต้องการของผู้เรียน และ ชุมชน ซึ่งเป็นความมุ่งหมายในการปฏิรูปการศึกษา มีสาระสำคัญระบุไว้ในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2545 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2553(สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. 2553 : 12 - 16) ในมาตรา 27 ที่มีสาระสำคัญ สรุปได้ว่า “ให้คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กำหนดหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อความเป็นไทยความเป็นพลเมืองดีของชาติ การดำเนินชีวิต และการประกอบอาชีพ ตลอดจน เพื่อการศึกษาต่อ ให้สถานศึกษาขั้นพื้นฐาน มีหน้าที่ จัดทำ สาระของหลักสูตรตามวัตถุประสงค์ ในวาระหนึ่งในส่วนที่เกี่ยวกับสภาพปัญหาในชุมชนและสังคม ภูมิปัญญาท้องถิ่น คุณลักษณะอันพึงประสงค์ เพื่อเป็นสมาชิกที่ดีของครอบครัว ชุมชน สังคม และประเทศชาติ ”

สำหรับในส่วนของขอบข่ายเนื้อหาสาระตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ ฉบับนี้ ได้กำหนดในมาตรา 23 ว่า การจัดการศึกษาทั้งการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และ การศึกษาตามอัธยาศัย ต้องเน้นความสำคัญทั้งความรู้ คุณธรรม กระบวนการเรียนรู้ และบูรณาการตามความเหมาะสมของแต่ละระดับการศึกษาในเรื่องต่อไปนี้

1. ความรู้เรื่องเกี่ยวกับตนเองและความสัมพันธ์ของตนเองกับสังคม เช่น ครอบครัว ชุมชน ประเทศชาติ และสังคมโลก รวมถึงความรู้เกี่ยวกับประวัติศาสตร์ ความเป็นมาของสังคมไทย และระบบการเมืองการปกครองในระบบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข

2. ความรู้และทักษะด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี รวมทั้งความรู้ความเข้าใจ และประสบการณ์เรื่องการจัดการ การบำรุงรักษา และการใช้ประโยชน์จากทรัพยากร และสิ่งแวดล้อมอย่างสมดุลยั่งยืน

3. ความรู้เกี่ยวกับศาสนา ศิลปวัฒนธรรม กีฬา ภูมิปัญญาไทย และการประยุกต์ใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น

4. ความรู้และทักษะด้านคณิตศาสตร์ และด้านภาษา เน้นการใช้ภาษาไทยอย่างถูกต้อง

5. ความรู้และทักษะในการประกอบอาชีพและการดำรงชีวิตอย่างมีความสุข

ทั้งนี้ จากสาระสำคัญในมาตรา 28 ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติฉบับนี้ ได้ระบุไว้ว่า หลักสูตรต้องมีลักษณะหลากหลาย ทั้งนี้ ให้จัดตามความเหมาะสมของแต่ละระดับ โดยมุ่งพัฒนาคุณภาพชีวิตของบุคคลให้เหมาะสมแก่วัย และศักยภาพ สาระของหลักสูตร ทั้งที่เป็น วิชาการและวิชาชีพ ต้องมุ่งพัฒนาคนให้มีความสมดุล ทั้งด้านความรู้ ความคิด ความสามารถ ความดีงาม และความรับผิดชอบต่อสังคม และตามความในมาตรา 29 มีสาระสำคัญระบุไว้ว่า ให้สถานศึกษาร่วมกับบุคคล ครอบครัว ชุมชน องค์กร ปกครอง ส่วนท้องถิ่น เอกชน องค์กร เอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการ และสถาบันสังคมอื่นๆ ส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชน โดยจัดกระบวนการเรียนรู้ภายในชุมชน เพื่อให้ชุมชนมีการจัดการศึกษาอบรม มีการแสวงหาความรู้ ข้อมูล ข่าวสาร และรู้จักเลือกสรรภูมิปัญญา และวิทยาการต่างๆ เพื่อพัฒนาชุมชนให้สอดคล้องกับสภาพปัญหา และความต้องการ รวมทั้งหาวิธีการสนับสนุน ให้มีการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ การพัฒนาระหว่างชุมชน แนวทางในการพัฒนาหลักสูตรนั้น

กรมวิชาการ (2545 : 18-19) ได้ให้แนวทางพัฒนาหลักสูตรเป็น 5 ลักษณะ ดังนี้

1. การปรับปรุงกรรมการเรียนการสอนหรือกิจกรรมเสริม ให้สอดคล้องกับสภาพความต้องการของท้องถิ่น โดยไม่ทำให้จุดประสงค์ เนื้อหา คาบเวลาเรียน ของรายวิชาพื้นฐานนั้นเปลี่ยนไป
2. การปรับหรือเพิ่มรายละเอียดหัวข้อของเนื้อหา หมายถึง การปรับเนื้อหาด้วยการลดหรือเพิ่ม
3. การปรับปรุงสื่อการเรียนการสอน เป็นการเพิ่มเติม ตัดทอน สื่อต่าง ๆ ที่มีอยู่เพื่อความเหมาะสมสอดคล้องกับท้องถิ่น โดยไม่ทำให้จุดประสงค์ คาบเวลาเรียน ของรายวิชาพื้นฐานนั้นเปลี่ยนไป

3.1. ความหมายของสาระท้องถิ่น

นักการศึกษาให้ความหมายของสาระท้องถิ่น ไว้ดังนี้

สุชาติ วงศ์สุวรรณ (2538 : 2) ให้ความหมายของสาระการเรียนรู้ท้องถิ่นว่า หมายถึง มวลประสบการณ์ที่สถานศึกษาหรือหน่วยงานหรือบุคคลในท้องถิ่นจัดให้แก่ผู้เรียนตามสภาพและความต้องการของท้องถิ่นนั้น

ใจทิพย์ เชื้อรัตนพงษ์ (2539 : 107 - 108) ได้ให้ความหมายของสาระการเรียนรู้ท้องถิ่นว่า หมายถึง มวลประสบการณ์ที่สถานศึกษาหรือหน่วยงานและบุคคลในท้องถิ่นจัดให้แก่ผู้เรียนตามสภาพ และ ความต้องการของท้องถิ่นทั้งนี้ คำว่า ท้องถิ่น มีความหมายใน 2 ประการ คือ ประการที่หนึ่ง ท้องถิ่นหมายถึง ชุมชน ที่สถานศึกษาหรือหน่วยงานนั้นตั้งอยู่อาจเป็นชุมชนในระดับหมู่บ้าน ตำบล อำเภอ จังหวัด หรือภาคภูมิศาสตร์ก็ได้ ไม่ว่าจะเป็นเรื่องของ

ประวัติศาสตร์ความเป็นมา ที่ตั้ง สภาพภูมิประเทศ ภูมิอากาศ เศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อม วิถีชีวิต ความเป็นอยู่ ศิลปวัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่น ฯลฯ ประการที่สอง ท้องถิ่น หมายถึง สถานศึกษาหรือหน่วยงาน องค์กร ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาในชุมชนนั้นๆ โดยชุมชน ทุกระดับสามารถเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาสาระท้องถิ่น

กระทรวงศึกษาธิการ (2540 : 9) ให้ความหมายของ สาระการเรียนรู้ท้องถิ่นว่า หมายถึง มวลประสบการณ์ที่จัดขึ้นทั้งในและนอกห้องเรียน เพื่อพัฒนาให้ผู้เรียนมีความรู้ ความสามารถ ทักษะเจตคติและคุณภาพการดำรงชีวิต โดยใช้ทรัพยากรท้องถิ่น

กรมการศึกษานอกโรงเรียน (2541 : 2) ได้อธิบายความหมายของหลักสูตรท้องถิ่นว่า หลักสูตรสาระการเรียนรู้ท้องถิ่นเป็นหลักสูตรที่สร้างขึ้นจากสภาพปัญหาและความต้องการของผู้เรียนหรือสร้างจากหลักสูตรแกนกลาง ที่ปรับให้เข้ากับชีวิตจริงของผู้เรียน ตามท้องถิ่นต่างๆ หรือสร้างจากเหตุการณ์ ที่เกิดขึ้น ในปัจจุบัน ที่มีผลกระทบต่อผู้เรียนหลักสูตรสาระการเรียนรู้ ท้องถิ่นต้องสอดคล้อง และเหมาะสมกับสภาพเศรษฐกิจ สังคมของท้องถิ่นนั้นๆ เน้นการเรียนรู้ ชีวิตของตนเอง เพื่อการปรับตนเองให้ทันกับการเปลี่ยนแปลงของวิทยาการ การใช้เทคโนโลยี และข่าวสารข้อมูลในการเรียนรู้ต่างๆ ผู้เรียนได้เรียนรู้ตามสภาพชีวิตจริงของตนเอง สามารถ นำเอาความรู้ไปใช้ในการพัฒนาตนเอง พัฒนาอาชีพ พัฒนาเศรษฐกิจ สังคมของครอบครัว และท้องถิ่นได้

ทั้งนี้ คำว่า ท้องถิ่น มีความหมายใน 2 ประการ คือ ประการที่หนึ่ง ท้องถิ่นหมายถึง ชุมชน ที่สถานศึกษาหรือหน่วยงานนั้นตั้งอยู่อาจเป็นชุมชน ในระดับหมู่บ้าน ตำบล อำเภอ จังหวัด หรือภาคภูมิศาสตร์ก็ได้ และทุกสิ่งทุกอย่างที่เป็นอยู่หรือกำลังเกิดขึ้น ในชุมชน ไม่ว่าจะ เป็นในเรื่องของประวัติศาสตร์ความเป็นมา ที่ตั้ง สภาพภูมิประเทศ ภูมิอากาศ เศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อม วิถีชีวิต ความเป็นอยู่ ศิลปวัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่น ฯลฯ ประการที่สอง ท้องถิ่น หมายถึง สถานศึกษาหรือหน่วยงาน องค์กร ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาในชุมชนนั้นๆ โดยชุมชนทุกระดับสามารถเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตรสาระการเรียนรู้ท้องถิ่น

สุชาติ วงศ์สุวรรณ (2541 : 2) ให้ความหมายของสาระการเรียนรู้ท้องถิ่นว่า หมายถึง มวลประสบการณ์ที่สถานศึกษาหรือหน่วยงานหรือบุคคลในท้องถิ่นจัดให้แก่ผู้เรียนตามสภาพ และความต้องการของท้องถิ่นนั้น

ธีรชัย เนตรถนอมศักดิ์ และลัดดา ศิลาน้อย (2544 : 30) ได้อธิบายความหมายของ สาระการเรียนรู้ท้องถิ่นว่า หมายถึง การที่กระทรวงศึกษาธิการได้เปิด โอกาสให้หน่วยงานต่างๆ ได้เข้ามามีส่วนร่วมพัฒนาหลักสูตร ตามข้อกำหนดใน โครงสร้างหลักสูตร ทั้งนี้ เพื่อให้ผู้เรียนได้มี โอกาสเรียนรู้เรื่องราวของท้องถิ่น สภาพเศรษฐกิจ สังคมของท้องถิ่นของตนเอง

สรุปได้ว่าสาระการเรียนรู้ท้องถิ่น เป็นกิจกรรมหรือมวลดประสพการณ์ที่จัดให้แก่ผู้เรียน ที่พัฒนาขึ้นมาจากหลักสูตรแม่บท เพื่อให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากประสพการณ์จริงสามารถนำความรู้ ไปใช้ในชีวิตประจำวันได้ สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข สอดคล้องกับความต้องการ ของผู้เรียนในท้องถิ่นนั้น ๆ ส่งเสริมสนับสนุนให้นำทรัพยากรท้องถิ่นมาใช้ให้เกิดประโยชน์ มากที่สุด โดยมีครูและบุคคลในท้องถิ่น เข้ามามีส่วนร่วมในการสร้าง และประเมินหลักสูตร

3.2 การพัฒนาสาระการเรียนรู้ท้องถิ่น

นักวิชาการศึกษาหลายคนได้ให้ความหมายของการพัฒนาสาระการเรียนรู้ ท้องถิ่นไว้ ดังนี้

กระทรวงศึกษาธิการ (2551:15) สาระการเรียนรู้ท้องถิ่น หมายถึง มวลดประสพการณ์ ที่สร้างขึ้นจากสภาพปัญหาและความต้องการของผู้เรียน สาระการเรียนรู้ท้องถิ่นจะสอดคล้อง เหมาะสมกับสภาพเศรษฐกิจและสังคมของท้องถิ่นนั้นๆ เป็นการเรียนรู้จากภูมิปัญญาที่มีอยู่ใน ท้องถิ่น ผู้เรียนแสวงหาองค์ความรู้ที่ตอบสนองกับวิถีชีวิตของตนเอง ปรับตนเองให้ทันกับการ เปลี่ยนแปลงของโลกในยุคโลกาภิวัตน์ ผู้เรียนจะเรียนรู้ตามสภาพจริงของตนเอง สามารถนำ ความรู้ไปใช้การพัฒนาตนเอง ครอบครัว และชุมชนได้

ใจทิพย์ เชื้อรัตนพงษ์ (2539 : 108) ได้สรุปความหมาย การพัฒนาสาระการเรียนรู้ท้องถิ่น ไว้ว่า สถานศึกษาหรือหน่วยงาน/องค์กรที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาเข้ามามีส่วนร่วมในการ พัฒนาสาระการเรียนรู้ในลักษณะการปรับ เพิ่ม หรือขยายให้เหมาะสมกับท้องถิ่น

3.3 เหตุผลและความจำเป็นในการพัฒนาสาระการเรียนรู้ท้องถิ่น

แนวความคิดของนักการศึกษาหลายคนเกี่ยวกับเหตุผลและความจำเป็นในการ พัฒนาสาระการเรียนรู้ท้องถิ่น ดังนี้

ใจทิพย์ เชื้อรัตนพงษ์ (2539 : 109-110) ได้ให้เหตุผลและความจำเป็นในการพัฒนาสาระ การเรียนรู้ระดับท้องถิ่น ดังนี้

1.หลักสูตรแกนกลางหรือหลักสูตรแม่บทได้กำหนดจุดหมาย เนื้อหาสาระ กิจกรรมอย่างกว้างๆ เพื่อให้ทุกคนได้เรียนรู้คล้ายคลึงกัน ทำให้กระบวนการเรียนการสอน มุ่งเนื้อหาสาระและประสพการณ์ ที่จำเป็น หลักการทั่ว ๆ ไปไม่สามารถประมวลรายละเอียด เกี่ยวกับสาระความรู้ตามสภาพแวดล้อมสังคม เศรษฐกิจ ปัญหาและความต้องการของ ท้องถิ่นได้

2. การเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วทางเศรษฐกิจ การเมือง และด้านวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี มีผลกระทบโดยตรงต่อทักษะและการดำรงชีวิตของคนทั้งในเมืองและชนบท จึงต้องมีหลักสูตรระดับท้องถิ่นเพื่อปรับสภาพของผู้เรียนให้สามารถรับการเปลี่ยนแปลงในด้านต่าง ๆ

3. การเรียนรู้ที่ดีควรจะเรียนรู้จากสิ่งที่ใกล้ตัวไปยังที่ไกลตัว เพราะเป็นกระบวนการเรียนรู้ที่ผู้เรียนสามารถคุ้นเคยได้รวดเร็วกว่า ดังนั้นจึงควรมีหลักสูตรระดับท้องถิ่นเพื่อให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ชีวิตจริงตามสภาพ เศรษฐกิจ สังคมของท้องถิ่นตน

4. ทรัพยากรท้องถิ่น โดยเฉพาะภูมิปัญญาท้องถิ่นในชนบทของไทยมีอยู่มากมาย และบ่งบอกความเจริญมาเป็นเวลานาน หลักสูตรแกนกลางหรือหลักสูตรแม่บทไม่สามารถนำเอาทรัพยากรท้องถิ่นดังกล่าวมาใช้ประโยชน์ได้ แต่หลักสูตรระดับท้องถิ่นสามารถ บูรณาการเอาทรัพยากรท้องถิ่นทั้งหลายมาใช้จำเป็นจะต้องมีการสำรวจแนวโน้มของสังคมความต้องการของประชาชนผู้ปกครอง ผู้เรียนเพื่อเป็นการวางแผนให้สอดคล้องกับสภาพที่แท้จริง และสามารถใช้ทรัพยากรท้องถิ่นในการประกอบอาชีพได้

วิชัย ประสิทธิ์วุฒิวณิช (2545 : 135-137) กล่าวว่า ความจำเป็นในการพัฒนาสาระการเรียนรู้ระดับท้องถิ่น มีดังนี้

1. หลักสูตรแกนกลางหรือหลักสูตรแม่บทที่พัฒนาในระดับชาติ กำหนดองค์ประกอบต่าง ๆ ของหลักสูตรให้สอดคล้องกับสภาพปัญหาและสอดคล้องกับสภาพความต้องการของสังคมลักษณะกว้าง ๆ ให้ผู้เรียนได้เรียนรู้คล้ายคลึงกัน เนื้อหาสาระและประสบการณ์บางอย่างไม่สามารถประมวลรายละเอียดตามสภาพเศรษฐกิจ สังคม ปัญหาและความต้องการของท้องถิ่น บางอย่างไม่อาจสนองความต้องการและความสนใจของผู้เรียนได้

2. การเปลี่ยนแปลงทางสังคม เศรษฐกิจ วัฒนธรรม เทคโนโลยี และวิทยาศาสตร์ที่เป็นไปอย่างรวดเร็ว บางอย่างก้าวเร็วกว่าหลักสูตรแกนกลางจะพัฒนาได้ทันสำหรับคนทั่วประเทศบางอย่างมีผลกระทบโดยตรงกับท้องถิ่น ในบางท้องถิ่น ผลกระทบทำให้ผู้เรียนเป็นคนล้ำสมัย เรียนรู้บางอย่างที่ไม่สามารถนำไปใช้ได้จริงในชีวิตประจำวัน ความรู้หรือประสบการณ์บางอย่างพลาด โอกาสที่จะได้เรียนรู้ จึงมีความจำเป็นที่จะต้องพัฒนาหลักสูตรสาระการเรียนรู้ท้องถิ่น อาจทำได้โดยเขียนคำอธิบายรายวิชาขึ้นใหม่ การจัดทำหนังสือส่งเสริมการอ่าน เช่น หนังสืออ่านเพิ่มเติม หนังสือเสริมประสบการณ์

3. การเรียนรู้ที่ดีควรส่งเสริมให้มีประสบการณ์ตรง ได้พบเห็น ได้สัมผัส ได้มีส่วนร่วมเป็นการเรียนรู้ตามสภาพชีวิตจริง จึงทำให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ตรง รวดเร็ว และสามารถนำไปใช้ได้จริงการกำหนดเนื้อหาสาระ และประสบการณ์ การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนจะต้องกำหนดให้

สอดคล้อง เหมาะสมซึ่งหลักสูตรแกนกลาง ได้พยายามดำเนินการแล้วในระดับหนึ่ง ควรมีการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นเพิ่มเติม

4. การใช้ทรัพยากรท้องถิ่นอย่างมีคุณค่า เช่น ทรัพยากรธรรมชาติ ทรัพยากรบุคคล ทรัพยากร ที่มนุษย์สร้างขึ้น ฯลฯ น่าจะเป็นประโยชน์ต่อการจัดการเรียนการสอน หลักสูตรแกนกลางไม่สามารถดำเนินการในสิ่งเหล่านี้ได้ จึงควรพิจารณาหลักสูตรท้องถิ่นในการจัดการเรียนการสอน การผลิตสื่อการเรียนการสอน เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ มีความผูกพันกับท้องถิ่น

5. ความต้องการของประชาชนในท้องถิ่น มีการเปลี่ยนแปลงไปตามภาวะเศรษฐกิจ หรือค่านิยม เช่น ต้องการเรียนรู้การตัดเย็บเสื้อผ้า ต่อมามีการส่งเสริมเชิงอุตสาหกรรม จึงเปลี่ยนไปเขียนจักรอุตสาหกรรม พอพบภาวะเศรษฐกิจตกต่ำ โรงงานปิด ต้องกลับมาตัดเย็บเสื้อผ้าสร้างงานเองการเปิดสอนรายวิชาเลือก จำเป็นต้องมีการสำรวจแนวโน้มของสังคม ความต้องการของประชาชนผู้ปกครอง ผู้เรียน เพื่อเป็นการวางแผนให้สอดคล้องกับสภาพที่แท้จริง

กรมวิชาการ (2542 : 26) ได้สรุปถึงความสำคัญของการพัฒนาหลักสูตรสาระการเรียนรู้ท้องถิ่นว่า การที่ต้องมีการพัฒนาหลักสูตรสาระการเรียนรู้ท้องถิ่นนั้น เนื่องจากสาเหตุต่อไปนี้

1. การใช้หลักสูตรเดียวกันทั้งประเทศ ย่อมไม่สัมพันธ์กับชีวิตจริงที่เป็นอยู่
2. ทำให้ละเลยต่อมรดกทางวัฒนธรรมและสิ่งอันพึงอนุรักษ์ของท้องถิ่นทำให้มีการลืมเลือนสิ่งที่มีค่าของท้องถิ่น

3. ไม่เป็นการสนับสนุนการพัฒนาท้องถิ่น ด้านการผลิต อาชีพ บางท้องถิ่นอาจมีปัญหาแตกต่างกันออกไป เช่น โรคภัยไข้เจ็บ แทนที่การศึกษาจะช่วยแก้ปัญหาดังกล่าว กลับจะส่งเสริมให้คนได้บันไดเพื่อการศึกษาต่อที่สูงขึ้น

จากความคิดเห็นของนักการศึกษาดังกล่าว พอสรุปได้ว่าเหตุผลและความจำเป็นในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น มีดังนี้คือ หลักสูตรแกนกลางได้กำหนดจุดหมาย เนื้อหาสาระ กิจกรรมอย่างกว้าง ๆ เพื่อให้ทุกคนได้เรียนรู้คล้ายคลึงกันทั้งประเทศ ทำให้กระบวนการเรียนการสอนมุ่งเนื้อหาสาระและประสบการณ์ที่จำเป็นอย่างกว้าง ๆ ไม่สามารถประมวลรายละเอียดเกี่ยวกับสาระความรู้ตามสภาพแวดล้อมสังคม เศรษฐกิจ ปัญหาและความต้องการของท้องถิ่นได้ การเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วทางเศรษฐกิจ การเมือง และด้านวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี มีผลกระทบโดยตรงต่อทักษะและการดำรงชีวิตของคนทั้งในเมืองและชนบท จึงต้องมีหลักสูตรท้องถิ่นเพื่อปรับสภาพของผู้เรียนให้สามารถรับการเปลี่ยนแปลงในด้านต่าง ๆ การเรียนรู้ที่ดีควรจะเรียนรู้จากสิ่งที่ใกล้ตัว ไปยังที่ไกลตัวเพราะเป็นกระบวนการเรียนรู้ที่ผู้เรียนสามารถคุ้ยคว้าได้รวดเร็วกว่า ดังนั้น จึงควรมีหลักสูตรท้องถิ่นเพื่อให้ผู้เรียน ได้เรียนรู้ชีวิตจริงตามสภาพ เศรษฐกิจ

สังคมของท้องถิ่น ทรัพยากรท้องถิ่น โดยเฉพาะภูมิปัญญาท้องถิ่นในชนบทของไทยมีอยู่มากมาย และบ่งบอก ความเจริญมาเป็นเวลานานหลักสูตรแกนกลางไม่สามารถนำเอาทรัพยากรท้องถิ่น ดังกล่าวมาใช้ประโยชน์ได้ แต่หลักสูตรท้องถิ่นสามารถ บูรณาการเอาทรัพยากรท้องถิ่นทั้งหลาย มาใช้ในการเรียนการสอน ไม่ว่าจะด้านอาชีพหัตถกรรม เกษตรกรรม ดนตรี ขนบธรรมเนียม ประเพณี ซึ่งมีผลทำให้ผู้เรียน ได้รู้จักท้องถิ่นของตน เกิดความรักและผูกพันกับท้องถิ่นของตน และสามารถนำทรัพยากรท้องถิ่นในการประกอบอาชีพได้

3.4 ลักษณะการพัฒนาสาระการเรียนรู้ท้องถิ่น

นักการศึกษาหลายคนได้กล่าวถึงลักษณะการพัฒนาหลักสูตรสาระการเรียนรู้ ท้องถิ่นไว้ดังนี้

ใจทิพย์ เชื้อรัตนพงษ์ (2539 : 114-120) ได้กล่าวถึง ลักษณะของการพัฒนาสาระ การเรียนรู้ ระดับท้องถิ่นว่าการพัฒนาควรให้เหมาะสมกับสภาพความต้องการของท้องถิ่นนั้น กระทรวงศึกษาธิการ ได้เปิด โอกาสให้ดำเนินการ ได้ 5 ลักษณะ ดังนี้

1. ปรับกิจกรรมการเรียนการสอน หรือจัดกิจกรรมเสริม การพัฒนาลักษณะนี้ ท้องถิ่น สามารถกระทำ ได้กับทุกกลุ่มประสบการณ์ในหลักสูตรประถมศึกษา และในรายวิชา บังคับและวิชาเลือกเสรีทุกรายวิชา และทุกกลุ่มวิชาในหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้นและตอนปลาย โดยไม่ทำให้จุดประสงค์ เนื้อหา และคาบเวลาเรียนเปลี่ยนแปลง ไปจากกำหนดในหลักสูตร แกนกลาง

2. ปรับรายละเอียดของเนื้อหา เป็นการพัฒนาโดยการปรับลด หรือเพิ่มเติม รายละเอียดของเนื้อหาจากหัวข้อหรือขอบข่ายที่ระบุ ไว้ในคำอธิบายของทุกกลุ่มประสบการณ์หรือ ในคำอธิบายรายวิชาให้สอดคล้องกับสภาพท้องถิ่น ได้ เนื่องจากเนื้อหาที่ระบุในคำอธิบายรายวิชา ที่มีอยู่ในหลักสูตรแกนกลางจะระบุเนื้อหาที่เรียน ไว้กว้าง ๆ หรือรายวิชาบังคับ และวิชาเลือกเสรี ทุกรายวิชา หัวข้อหรือขอบข่ายเนื้อหา และคาบเวลาเรียนที่กำหนด ไว้ในหลักสูตรแกนกลาง เปลี่ยนแปลง ไป เช่น ถ้าท้องถิ่นมีปัญหาเกี่ยวกับการตัด ไม้ทำลายป่า โรงเรียนอาจจะเพิ่มเนื้อหา เกี่ยวกับสาเหตุของปัญหาการตัด ไม้ทำลายป่า

3. จัดทำคำอธิบายรายวิชาเพิ่มเติมขึ้นใหม่ เป็นการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นด้วย การจัดทำคำอธิบาย หรือทำรายวิชาเพิ่มเติมจากที่มีปรากฏในหลักสูตร ดังนี้คือท้องถิ่นสามารถ จัดทำคำอธิบายในกลุ่มประสบการณ์ต่าง ๆ เพิ่มเติมขึ้นมาได้ในกรณีที่พบว่า เนื้อหาที่ต้องการให้ ผู้เรียนเรียนนั้น ไม่ปรากฏในหลักสูตร โดยเฉพาะในกลุ่มการงานและพื้นฐานอาชีพ และกลุ่ม ประสบการณ์พิเศษ ซึ่งการเพิ่มเติมคำอธิบายดังกล่าว นั้น จะต้องไม่ทำให้จุดประสงค์และคาบเวลา เรียนที่กำหนดไว้ใน โครงสร้างเปลี่ยนแปลง ไป อย่างไรก็ตามเนื่องจากการศึกษาระดับ

ประถมศึกษาเป็นการศึกษาภาคบังคับ การจัดทำคำอธิบายเพิ่มเติมในหลักสูตรต้องคำนึงถึงเอกลักษณ์และความมั่นคงของชาติ รวมทั้งการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข

4. ปรับปรุงหรือเลือกใช้สื่อการเรียนการสอนให้เหมาะสม การพัฒนาท้องถิ่นลักษณะนี้ เป็นการปรับปรุง เลือกใช้สื่อการเรียนการสอนต่าง ๆ ที่มีอยู่ให้เหมาะสมสอดคล้องกับวัตถุประสงค์เนื้อหาของทุกกลุ่มประสบการณ์ หรือรายวิชาต่าง ๆ และสอดคล้องกับสภาพท้องถิ่น ผลที่ได้มักเป็นการจัดหา รวบรวมสื่อต่าง ๆ ที่มีอยู่สำหรับใช้ประกอบการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ให้ผู้เรียนได้ศึกษาค้นคว้ารวมทั้งสำรวจแหล่งสื่อเพื่อนำมาใช้สำหรับการศึกษาค้นคว้าเพิ่มเติมซึ่งท้องถิ่นจะระบุรายละเอียดการใช้และรายชื่อสื่อลงในแผนการสอนที่จัดทำขึ้น

5. จัดทำสื่อการเรียนการสอนชิ้นใหม่ เป็นการพัฒนาหลักสูตร โดยการจัดทำหนังสือเรียนคู่มือครู หนังสือเสริมประสบการณ์ แบบฝึกหัดหรือเอกสารประกอบการเรียนการสอนอื่น ๆ ที่นำไปใช้ในการจัดการเรียนการสอน กลุ่มประสบการณ์ต่าง ๆ ชิ้นใหม่ให้มีความเหมาะสมสอดคล้องกับจุดประสงค์ เนื้อหาและสภาพของท้องถิ่น ทั้งนี้สื่อการเรียนการสอนที่สาระท้องถิ่นจะพัฒนาขึ้นมาใหม่นี้ อาจจะใช้กับคำอธิบายรายวิชาที่มีอยู่แล้ว หรือที่เพิ่มเติมขึ้นมาใหม่ก็ได้

กระทรวงศึกษาธิการ (2540 : 10-12) ได้กำหนดแนวปฏิบัติเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น ดังนี้

ในระดับประถมศึกษาจะต้องจัดการเรียนการสอนให้ยืดหยุ่นตามเหตุการณ์และสภาพท้องถิ่น โดยให้ท้องถิ่นพัฒนาหลักสูตรและสื่อการเรียนการสอนในส่วนของเกี่ยวข้องกับท้องถิ่นตามความเหมาะสม ในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ให้ท้องถิ่นปรับรายละเอียดเนื้อหาของรายวิชาให้สอดคล้องกับสภาพความต้องการของท้องถิ่น ส่งเสริมให้ท้องถิ่นจัดทำรายวิชาสนองความต้องการของท้องถิ่นปรับกิจกรรมการเรียนการสอน หรือจัดกิจกรรมเสริมการพัฒนาหลักสูตร ลักษณะนี้ท้องถิ่นสามารถกระทำได้กับทุกกลุ่มประสบการณ์ในหลักสูตรประถมศึกษา และในรายวิชาบังคับและวิชาเลือกเสรีทุกรายวิชา และทุกกลุ่มวิชาในหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น และตอนปลาย โดยไม่ทำให้จุดประสงค์ เนื้อหาและคาบเวลาเรียนเปลี่ยนแปลงไปจากกำหนดในหลักสูตรแกนกลาง

1. ปรับรายละเอียดของเนื้อหา เป็นการพัฒนาหลักสูตร โดยการปรับลด หรือเพิ่มเติมรายละเอียดของเนื้อหาจากหัวข้อหรือขอบข่ายที่ระบุไว้ในคำอธิบายของทุกกลุ่มประสบการณ์หรือในคำอธิบายรายวิชาให้สอดคล้องกับสภาพท้องถิ่น ได้ เนื่องจากเนื้อหาที่ระบุในคำอธิบายรายวิชา

ที่มีอยู่ในหลักสูตรแกนกลางจะระบุเนื้อหาที่เรียนไว้กว้าง ๆ การปรับรายละเอียดของเนื้อหานี้
ท้องถิ่นสามารถทำได้กับทุกกลุ่มประสบการณ์หรือทุกรายวิชา

2. จัดทำคำอธิบายรายวิชาเพิ่มเติมขึ้นใหม่ เป็นการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นด้วยการจัดทำ
คำอธิบาย หรือทำรายวิชาเพิ่มเติมจากที่มีปรากฏในหลักสูตร ดังนี้คือ ท้องถิ่นสามารถจัดทำ
คำอธิบายในกลุ่มประสบการณ์ต่าง ๆ เพิ่มเติมขึ้นมาได้ในกรณีพบว่า เนื้อที่ต้องการ ให้ผู้เรียนนั้น
ไม่ปรากฏในหลักสูตร โดยเฉพาะในกลุ่มการงานและพื้นฐานอาชีพและกลุ่มประสบการณ์พิเศษ
ซึ่งการเพิ่มเติมคำอธิบายดังกล่าวนี้ จะต้องไม่ทำให้จุดประสงค์และคาบเวลาเรียนที่กำหนดไว้ใน
โครงสร้างเปลี่ยนแปลงไป อย่างไรก็ตามเนื่องจากการศึกษาระดับประถมศึกษาเป็นการศึกษา
ภาคบังคับ การจัดทำคำอธิบายเพิ่มเติมในหลักสูตรต้องคำนึงถึงเอกลักษณ์และความมั่นคงของชาติ
รวมทั้งการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข

3. ปรับปรุงหรือเลือกใช้สื่อการเรียนการสอนให้เหมาะสม การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น
ลักษณะนี้เป็นการปรับปรุง เลือกใช้สื่อการเรียนการสอนต่าง ๆ ที่มีอยู่ให้เหมาะสมสอดคล้องกับ
วัตถุประสงค์เนื้อหาของทุกกลุ่มประสบการณ์หรือรายวิชาต่าง ๆ และสอดคล้องกับสภาพท้องถิ่น
ผลที่ได้มักเป็นการจัดหา รวบรวมสื่อต่าง ๆ ที่มีอยู่สำหรับใช้ประกอบการจัดกิจกรรมการเรียน
การสอน ให้ผู้เรียน ได้ศึกษาค้นคว้ารวมทั้งสำรวจแหล่งสื่อเพื่อนำมาใช้สำหรับการศึกษาค้นคว้า
เพิ่มเติมซึ่งท้องถิ่นจะระบุรายละเอียดการใช้ และรายชื่อสื่อลงในแผนการจัดการเรียนรู้ที่จัดทำขึ้น

สำลี รักสุทธี (2544 : 38 - 39) กล่าวว่า ท้องถิ่นสามารถดำเนินการในการพัฒนาและสร้าง
หลักสูตรได้ 5 ลักษณะ ดังนี้

1. ปรับกิจกรรมการเรียนการสอนหรือกิจกรรมเสริมให้สอดคล้องกับสภาพความ
ต้องการของท้องถิ่น โดยไม่ทำให้จุดประสงค์ เนื้อหา คาบเวลาเรียนเปลี่ยนแปลง
2. ปรับหรือเพิ่มรายละเอียดหัวข้อของเนื้อหา คือ การปรับเนื้อหาด้วยการเพิ่ม
ลดหรือปรับรายละเอียดของเนื้อหา โดยไม่ทำให้กระทบหลักสูตรแม่บท (เวลา)
3. ปรับปรุงสื่อการเรียนการสอน โดยการเพิ่มเติม คัดทอนสื่อต่าง ๆ ที่มีอยู่เพื่อความ
เหมาะสม สอดคล้องกับสภาพท้องถิ่น จุดประสงค์และเนื้อหาที่หลักสูตรกำหนด
4. จัดทำสื่อการเรียนการสอนขึ้นใหม่ โดยจัดทำหนังสือเรียน คู่มือครู หนังสือเสริม
ประสบการณ์ แบบฝึกหัดและเอกสารประกอบการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับจุดประสงค์
เนื้อหาและสภาพท้องถิ่น
5. จัดทำคำอธิบายรายวิชาเพิ่มเติมขึ้นใหม่ เป็นการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นด้วยการ
จัดทำคำอธิบายรายวิชา หรือทำรายวิชาเพิ่มเติมจากที่มีปรากฏในหลักสูตร

ถวัลย์ มาศจรัส (2549 : 40) ได้ให้ความหมายของคำว่า “สาระการเรียนรู้ท้องถิ่น” ไว้ว่า รายละเอียดของข้อมูลสารสนเทศรวมทั้งเนื้อหาองค์ความรู้ที่เกี่ยวกับท้องถิ่นในด้านต่าง ๆ เช่น สภาพภูมิภาค ภูมิประเทศ ภูมิอากาศ ทรัพยากร สิ่งแวดล้อม ประวัติความเป็นมา สภาพเศรษฐกิจ สังคม การดำรงชีวิต การประกอบอาชีพ ศิลปะ วัฒนธรรม ประเพณี ภูมิปัญญา ฯลฯ ตลอดจนสภาพปัญหาและสิ่งที่ควรได้รับการถ่ายทอดพัฒนาในชุมชนและสังคมนั้นๆ เพื่อนำไปใช้ในการจัดประสบการณ์ให้ผู้เรียนได้เรียนรู้เกี่ยวกับท้องถิ่น ของตน

สรุปการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นนั้นสามารถทำได้ใน 5 ลักษณะ คือ ปรับกิจกรรม การเรียนการสอนหรือกิจกรรมเสริมให้สอดคล้องกับสภาพความต้องการของท้องถิ่น ปรับหรือเพิ่มรายละเอียดหัวข้อของเนื้อหา คือ การปรับเนื้อหาด้วยการเพิ่ม ลดหรือปรับรายละเอียดของเนื้อหา โดยไม่ทำให้กระทบหลักสูตรแม่บท (เวลา) ปรับปรุงสื่อ การเรียนการสอน โดยการเพิ่มเติม ตัดทอนสื่อต่าง ๆ ที่มีอยู่เพื่อความเหมาะสม สอดคล้องกับสภาพท้องถิ่นจุดประสงค์และเนื้อหาที่หลักสูตรกำหนด จัดทำสื่อการเรียนการสอนขึ้นใหม่ และจัดทำคำอธิบายรายวิชาเพิ่มเติมขึ้นใหม่ ซึ่งในการวิจัยพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นกลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพและเทคโนโลยี ครั้งนี้ ผู้วิจัยได้พัฒนาสาระการเรียนรู้ท้องถิ่นในลักษณะจัดทำคำอธิบายรายวิชาเพิ่มเติมขึ้นใหม่

3.5 ขั้นตอนหรือกระบวนการพัฒนาสาระท้องถิ่น

ในการพัฒนาหลักสูตร มีนักการศึกษาและนักพัฒนาหลักสูตรกล่าวถึงขั้นตอนหรือกระบวนการพัฒนาหลักสูตร ไว้ดังนี้

ไทเลอร์ (Tyler, 1950 : 1) เสนอรูปแบบการพัฒนาหลักสูตร โดยตั้งเป็นคำถามไว้ 4 ข้อ ดังนี้

1. มีวัตถุประสงค์ทางการศึกษาอะไรบ้าง
2. มีประสบการณ์ทางการศึกษาอะไรบ้าง ที่จะทำให้บรรลุวัตถุประสงค์เหล่านี้
3. จะจัดประสบการณ์ทางการศึกษาเหล่านี้ให้มีประสิทธิภาพได้อย่างไร
4. จะพิจารณาได้อย่างไรว่าวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ นั้นได้บรรลุแล้ว

ทาบ (Taba, 1962 : 12) กล่าวถึง ลำดับขั้นของการพัฒนาหลักสูตร ดังนี้

- ขั้นที่ 1 สสำรวจให้ทราบความต้องการความจำเป็นต่าง ๆ ของสังคม
- ขั้นที่ 2 กำหนดวัตถุประสงค์ของการศึกษาตามที่สังคมต้องการ
- ขั้นที่ 3 คัดเลือกเนื้อหาวิชาความรู้ที่ต้องการนำมาสอน
- ขั้นที่ 4 จัดระเบียบ จัดลำดับ แกะไขเนื้อหาวิชาความรู้ที่คัดเลือกจาก

ขั้นที่ 3

ขั้นที่ 5 คัดเลือกประสบการณ์เพื่อการเรียนรู้ต่าง ๆ ซึ่งจะเสริมเนื้อหาให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น และตรงกับวัตถุประสงค์ต่าง ๆ ดังกล่าวมาแล้ว

ขั้นที่ 6 จัดระเบียบ จัดลำดับ แก้ไขปรับปรุงประสบการณ์ต่าง ๆ ซึ่งจะเสริมเนื้อหาให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น และตรงกับวัตถุประสงค์ต่าง ๆ ดังกล่าวมาแล้ว

ขั้นที่ 7 กำหนดการวัดผลประเมิน คือดูว่าเนื้อหาวิชาประสบการณ์ใดที่จะต้องประเมินผลว่ามีการเรียนรู้ตรงกับวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้หรือไม่

กระทรวงศึกษาธิการ (2543 : 14) ได้เสนอขั้นตอนการพัฒนาหลักสูตรระดับสถานศึกษา ดังนี้

1. ศึกษาองค์ประกอบของหลักสูตรว่ากำหนดสาระสำคัญไว้อย่างไร และมีความสอดคล้องสัมพันธ์กันอย่างไร
 2. วิเคราะห์ข้อบ่งชี้สาระการเรียนรู้ที่กำหนดไว้ ทั้งองค์ประกอบด้านความรู้ ทักษะ กระบวนการ คุณธรรม จริยธรรมและค่านิยม
 3. ศึกษาสภาพปัญหาของชุมชนและสังคม ภูมิปัญญาท้องถิ่น ความต้องการของชุมชน
 4. ปรับปรุงสาระการเรียนรู้เพิ่มเติมในส่วนที่ต้องการจัดให้สอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการของชุมชน
 5. ตรวจสอบความสอดคล้องของสาระการเรียนรู้เพิ่มเติมกับมาตรฐานการเรียนรู้ กลุ่มวิชาและมาตรฐานหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน
 6. วางแผนการจัดการเรียนการสอนตามข้อบ่งชี้สาระการเรียนรู้ มาตรฐานการเรียนรู้สัดส่วน เวลาและหน่วยกิต ตามที่หลักสูตรแกนกลางกำหนด
 7. พัฒนาแนวการจัดการเรียนการสอนเพื่อนำไปสู่การจัดการเรียนรู้ในห้องเรียน
- ใจทิพย์ เชื้อรัตนพงษ์ (2539 : 124 -129) ได้เสนอขั้นตอนและวิธีการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นไว้ดังนี้

1. การจัดตั้งคณะทำงานเพื่อพัฒนาหลักสูตรระดับท้องถิ่น
2. การศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐาน
3. การกำหนดจุดประสงค์ของหลักสูตรระดับท้องถิ่น
4. การกำหนดเนื้อหา
5. การกำหนดกิจกรรม
6. การกำหนดคาบเวลาเรียน
7. การกำหนดเกณฑ์การวัดผลประเมินผล
8. การจัดทำเอกสารหลักสูตร

9. การตรวจสอบคุณภาพและการทดลองใช้หลักสูตร

10. การเสนอขออนุมัติใช้หลักสูตร

11. การนำหลักสูตรไปใช้

12. การประเมินผลหลักสูตร

กรมวิชาการ (2540 ก : 51 – 53) ได้เสนอขั้นตอนการดำเนินการพัฒนาหลักสูตรสาระการเรียนรู้ท้องถิ่น ดังนี้

1. จัดตั้งคณะทำงาน โดยเลือกบุคคลซึ่งมีความสามารถ และมีความตั้งใจในการปฏิบัติงาน

2. ศึกษา และวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐาน โดยการเก็บข้อมูลอาจใช้วิธีการวิจัย สัมภาษณ์ ประชุม สัมมนาหรือวิธีการอื่นๆ ที่เห็นว่าเป็นประโยชน์ทำให้ได้ข้อมูลที่แท้จริง

3. การกำหนดองค์ประกอบของหลักสูตร โดยกำหนดให้สอดคล้องกับ จุดประสงค์ของรายวิชา และกลุ่มประสบการณ์ ครอบคลุมกับสภาพที่ต้องการให้เกิดกับผู้เรียน ทั้ง 4 ด้าน คือ ความรู้ ทักษะ เจตคติ และกระบวนการ

4. จัดทำเอกสารหลักสูตร ได้แก่ แผนการสอน คู่มือครู หนังสืออ่านเพิ่มเติม และสื่อต่างๆ เป็นต้น เพื่อให้ผู้ใช้หลักสูตรสามารถนำหลักสูตรไปใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

5. ตรวจสอบคุณภาพและทดลองใช้หลักสูตร โดยพิจารณาร่วมกับผู้เชี่ยวชาญ เพื่อตรวจสอบองค์ประกอบต่างๆ จากนั้นนำหลักสูตรไปทดลองใช้ ศึกษาผลการทดลองใช้ และร่วมกันวิเคราะห์หาข้อบกพร่อง ปรับปรุงหลักสูตรให้มีคุณภาพก่อนนำไปใช้จริง

6. เสนอขออนุมัติใช้หลักสูตร โดยนำหลักสูตรที่สร้างขึ้นใหม่เสนอต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้องตามระเบียบและขั้นตอนที่กำหนด

7. การนำหลักสูตรไปใช้ ในระหว่างการใช้หลักสูตร ส่วนที่สำคัญมาก ในขั้นตอนนี้ ได้แก่ การนิเทศและติดตามผล

8. การประเมินผลหลักสูตรและการปรับปรุงแก้ไข เป็นการพิจารณาเกี่ยวกับคุณค่าของหลักสูตรว่ามีความเหมาะสมหรือไม่อย่างไร ข้อมูลที่ได้จากการประเมินผลการใช้หลักสูตร จะเป็นข้อมูลสำคัญในการปรับปรุงแก้ไขหลักสูตรให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้นต่อไป ขั้นตอนในกระบวนการพัฒนาหลักสูตรนั้น ทาบา (Taba, 1962 : 12) เสนอแนวคิดการพัฒนาหลักสูตรแบบรากหญ้า (Grass – roots) ซึ่งมีขั้นตอน ดังนี้

1. วินิจฉัยความต้องการ โดยสำรวจความต้องการและความจำเป็นต่างๆ ของสังคม

2. กำหนดจุดประสงค์ที่ชัดเจนและมีความเข้าใจตรงกันตามที่สังคมต้องการ
3. การเลือกเนื้อหาสาระที่ต้องการนำมาสอนให้ตรงกับความต้องการและความจำเป็นของสังคม
4. จัดเนื้อหาสาระ โดยจัดระเบียบ จัดลำดับของเนื้อหาสาระที่คัดเลือกไว้แล้วในขั้นตอนที่ 3
5. เลือกประสบการณ์การเรียนรู้ โดยคัดเลือกประสบการณ์เพื่อการเรียนรู้ ซึ่งจะเป็นการนำมาเสริมเนื้อหาสาระให้สมบูรณ์
6. การจัดประสบการณ์การเรียนรู้ ตามลำดับประสบการณ์การเรียนรู้ที่กำหนด
7. การตัดสินใจว่าเนื้อหาประสบการณ์การเรียนรู้อะไรที่จะต้องประเมินผลว่าได้มีการเรียนรู้ตรงกับจุดประสงค์ที่กำหนดไว้หรือไม่เพียงใดพร้อมกำหนดวิธีการประเมินผล
8. ตรวจสอบความสมดุล ของลำดับขั้น รูปแบบการสอน การจัดการสอน ประสบการณ์การเรียนรู้ก่อนการนำไปทดลองใช้
9. นำหลักสูตรไปทดลองใช้เพื่อหาความเที่ยงตรงและประสิทธิภาพ ตลอดจนกำหนดระดับความสามารถที่ต้องการของผู้เรียน
10. การปรับปรุงและแก้ไข หลังจากการทดลองใช้ เพื่อให้เหมาะสมกับผู้เรียน โดยพิจารณาถึงหลักการและทฤษฎีในการกำหนด โครงสร้างบนพื้นฐานที่สามารถปรับเปลี่ยนให้มีความเหมาะสมได้
11. การพัฒนากรอบโครงสร้างเป็นการตรวจสอบเพื่อความสมบูรณ์ของ ขอบข่าย และความเหมาะสมของลำดับเนื้อหาหลักสูตรที่พัฒนาขึ้นมา
12. นำหลักสูตรที่ปรับปรุงแก้ไขเรียบร้อยแล้ว ไปใช้ในการจัดการเรียน การสอนตาม โครงสร้างหลักสูตรที่กำหนด

ชูศรี สุวรรณ โชติ (2544 : 89-90) กล่าวว่า ลำดับขั้นตอนของการพัฒนาหลักสูตร มีดังต่อไปนี้

1. ศึกษาข้อมูลพื้นฐานของสังคมและชุมชนที่มีการเปลี่ยนแปลงไปจากเดิม
2. วิเคราะห์ข้อมูลที่มีความจำเป็นอันจะนำมาซึ่งการปรับปรุงหลักสูตร
3. สืบหาความต้องการและความจำเป็นของสังคม ชุมชน และผู้เรียน
4. กำหนดวัตถุประสงค์ของการให้การศึกษาให้ตรงกับความต้องการของสังคม
5. เลือกเนื้อหาวิชาที่ต้องการนำมาให้ผู้เรียน ได้ศึกษาที่ตรงกับวัตถุประสงค์

6. เลือกรูปแบบที่มีความชำนาญในเนื้อหาวิชานั้น ๆ มาร่วมจัดทำหลักสูตร
7. จัดเรียงลำดับเนื้อหาความรู้ที่ได้มาจากขั้นที่ 6
8. สร้างประสบการณ์การเรียนรู้ให้ตรงกับเนื้อหาเพื่อการจัดการเรียนการสอน
9. กำหนดการประเมินผลให้ตรงกับวัตถุประสงค์ที่ศึกษา

คำถ้อยรักสุทธิ (2544 : 35-36) กล่าวว่า การปรับปรุงหลักสูตรให้สอดคล้องกับสภาพสังคม ท้องถิ่น ปัญหาใกล้ตัว หรือการสร้างหลักสูตรขึ้นใหม่เพื่อเสริมหลักสูตรแกนกลาง ซึ่งอาจจะต้องดำเนินการในระดับ โรงเรียน อำเภอ จังหวัดและเขตการศึกษา ทั้งหมดนั้นจะต้องอยู่ภายใต้ขั้นตอนเดียวกันดังนี้

1. จัดตั้งคณะกรรมการดำเนินงาน
2. ศึกษาวิเคราะห์หลักสูตรแม่บท
3. ศึกษาสภาพปัจจุบันปัญหา
4. กำหนดจุดมุ่งหมาย
5. พิจารณาความเหมาะสมของหลักสูตรแม่บทกับหลักสูตรที่จะพัฒนาหรือสร้างขึ้นใหม่ควรดำเนินการเลือกเนื้อหาที่มีอยู่ในหลักสูตรแกนกลางที่มีความสอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการของชุมชน
6. กำหนดรูปแบบหรือวิธีการ ควรกำหนดรูปแบบหรือวิธีการให้ชัดเจนในการพัฒนาหรือสร้างหลักสูตร ซึ่งอาจจะปรับทำใหม่ เพื่อเสริมหลักสูตรแม่บทก็ได้
7. จัดทำแผนการสอน ควรสร้างแผนการสอนประกอบหลักสูตร เพื่อจะได้เป็นแนวในการดำเนินกิจกรรมการเรียนการสอนต่อไป
8. จัดทำคู่มือครู ควรจัดทำคู่มือครูเพื่อจะช่วยให้ครูสามารถนำหลักสูตรไปใช้ได้ อย่างถูกต้องและเกิดประสิทธิภาพแก่ผู้เรียนต่อไป
9. จัดทำแบบฝึกหัดหรือแบบประเมิน ควรสร้างแบบฝึกหัดหรือแบบประเมินประกอบหลักสูตรด้วย เพื่อผลจะตกสู่ผู้เรียนอย่างแท้จริง
10. ทดลองและใช้หลักสูตร ควรนำหลักสูตร ไปทดลองใช้ให้เกิดประสิทธิผลก่อน เพื่อหาข้อบกพร่องจะได้นำมาปรับปรุงแก้ไข
11. ประเมินผลการใช้ เมื่อทดลองใช้แล้วจะต้องมีการประเมินด้วยว่าหลักสูตรที่ทำขึ้นนั้นมีความเหมาะสมหรือไม่เพียงใด ควรปรับปรุงพัฒนาตรงไหน
12. ปรับปรุงแก้ไข เป็นขั้นตอนที่สำคัญมาก เพราะถือเป็นขั้นตอนสุดท้ายของการพัฒนาและสร้างหลักสูตร หลักสูตรจะดีไม่ดี สมบูรณ์หรือไม่อยู่ที่การปรับปรุงแก้ไขครั้งแล้วครั้งเล่านี้เอง

13. ขออนุญาตใช้ เมื่อจัดทำหลักสูตรสมบูรณ์และมีเอกสารประกอบหลักสูตรครบแล้วต้องขออนุญาตใช้ต่อไป

จากกระบวนการพัฒนาหลักสูตรของนักการศึกษาที่กล่าวมามีรายละเอียดที่คล้ายคลึงกัน โดยการปรับหลักสูตรแกนกลางและการสร้างหลักสูตรย่อย ซึ่งมีได้แตกต่างกัน ในหลักการ ผู้วิจัยจึงได้สังเคราะห์รูปแบบการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นเพื่อใช้เป็นกรอบแนวคิดในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นเรื่องการประดิษฐ์บายศรีด้วยใบตองสำหรับนักเรียน ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ขึ้นตอนกระบวนการพัฒนา 6 ขั้นตอน ดังต่อไปนี้

ขั้นที่ 1 สำรวจให้ทราบความต้องการความจำเป็นต่าง ๆ ของสังคม

ขั้นที่ 2 การวิเคราะห์หลักสูตรสถานศึกษา

ขั้นที่ 3 การจัดทำหลักสูตรฉบับร่าง

ขั้นที่ 4 การตรวจสอบคุณภาพหลักสูตร

ขั้นที่ 5 การทดลองใช้หลักสูตร

ขั้นที่ 6 การประเมินผลการทดลองใช้หลักสูตร

สรุปได้ว่า การพัฒนาสาระการเรียนรู้ท้องถิ่นต้องมีการกำหนดเป้าหมาย จุดเน้นเพื่อพัฒนาผู้เรียน พัฒนาสาระการเรียนรู้ท้องถิ่น ประเมินคุณภาพผู้เรียนระดับท้องถิ่น และเพิ่มพูนคุณภาพการใช้ด้วยการวิจัยและพัฒนา

3.6 องค์ประกอบของหลักสูตร

องค์ประกอบของหลักสูตรนับว่าเป็นสิ่งสำคัญที่จะทำให้ความหมายของหลักสูตรสมบูรณ์เป็นแนวทางในการนำหลักสูตรไปใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน การวัดผล ประเมินผล และการปรับปรุงพัฒนาหลักสูตร มีนักการศึกษาหลายคน ได้กล่าวถึง องค์ประกอบของหลักสูตรไว้ดังต่อไปนี้

กระทรวงศึกษาธิการ (2543 : 20-21) กำหนดให้หลักสูตร ควรมีองค์ประกอบ 12 อย่าง คือ

1. แนวคิด
2. หลักการ
3. จุดหมาย
4. มาตรฐานหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน
5. โครงสร้าง
6. หลักเกณฑ์การใช้หลักสูตรพื้นฐาน
7. แนวการจัดการเรียนรู้

8. การพัฒนาและการใช้สื่อการเรียนรู้
9. การวัดผลและประเมินผลการเรียน และการเทียบโอน
10. การแนะแนวเพื่อพัฒนาคุณภาพการเรียนรู้
11. การกำกับติดตาม ประเมินผลและรายงาน
12. บทบาทผู้เกี่ยวข้องกับการพัฒนาหลักสูตร

กาญจนา कुमारักษ์ (2540 : 20 - 21) กล่าวว่า องค์ประกอบของหลักสูตรประกอบด้วย

1. จุดประสงค์ (หมายรวมถึงจุดประสงค์ของหลักสูตรและจุดประสงค์ของรายวิชาต่างๆ ในหลักสูตร)
2. เนื้อหาวิชา
3. กิจกรรมการเรียนการสอน
4. การประเมินผล

ธีรียง บัวศรี (2542 : 8 - 9) กล่าวว่า องค์ประกอบที่สำคัญของหลักสูตร มีดังต่อไปนี้

1. เป้าประสงค์และนโยบายการศึกษา
2. จุดหมายของหลักสูตร
3. รูปแบบและโครงสร้างหลักสูตร
4. จุดประสงค์ของวิชา
5. เนื้อหา
6. จุดประสงค์ของการเรียนรู้
7. ยุทธศาสตร์การเรียนการสอน
8. การประเมินผล

9. วัสดุหลักสูตรและสื่อการเรียนการสอน

ลำลี รักสุทธิ (2544 : 10) สรุปว่า หลักสูตร โดยรวมจะมีองค์ประกอบ ดังนี้

1. หลักการ จุดหมาย โครงสร้าง แนวทางการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน รวมทั้งแผนดำเนินการเกี่ยวกับกระบวนการใช้หลักสูตรด้านอื่น ๆ ของกลุ่มวิชา รายวิชาต่าง ๆ
2. ระเบียบการวัดผลและประเมินผลการเรียนและคู่มือการประเมินผลการเรียนในแต่ละระดับ
3. สื่อการเรียนการสอน ที่ปรากฏอยู่ในรูปของหนังสือเรียน หนังสืออ่านประกอบ และสื่อในลักษณะอื่น ๆ

สรุปได้ว่า องค์ประกอบของหลักสูตรประกอบด้วย หลักการ จุดหมาย โครงสร้าง เนื้อหา แนวการจัดการเรียนรู้ สื่อการเรียนการสอน การวัดผลและประเมินผลการเรียน

3.7 การประเมินหลักสูตร

การประเมินหลักสูตร เป็นกระบวนการรวบรวมข้อมูลสารสนเทศ ตลอดจนกิจกรรมต่าง ๆ เกี่ยวกับหลักสูตรเพื่อนำมาตัดสินคุณภาพของหลักสูตร นักการศึกษาทางด้านหลักสูตร ได้เสนอแนะรูปแบบการประเมินหลักสูตรหลายรูปแบบด้วยกันดังนี้

3.7.1 รูปแบบการประเมินหลักสูตรของไทเลอร์ (Tyler's Model of Evaluation) ไทเลอร์ (Tyler, 1950 : 110 - 125) เป็นผู้ที่วางรากฐานการประเมินหลักสูตร โดยเสนอแนะแนวคิดว่า การประเมินหลักสูตรเป็นการเปรียบเทียบว่าพฤติกรรมของผู้เรียนที่เปลี่ยนแปลงไป เป็นไปตามจุดมุ่งหมายที่ได้ตั้งไว้หรือไม่ โดยการศึกษารายละเอียดขององค์ประกอบของกระบวนการจัดการศึกษา 3 ส่วนคือ จุดมุ่งหมายทางการศึกษา การจัดประสบการณ์การเรียนรู้ และการตรวจสอบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียน ดังแผนภาพที่ 1

แผนภาพที่ 1 รูปแบบการประเมินหลักสูตรของไทเลอร์

ไทเลอร์ (Tyler's) มีความเชื่อว่า จุดมุ่งหมายที่ตั้งไว้อย่างชัดเจนรัดกุมและจำเพาะเจาะจงจะเป็นแนวทางในการประเมินผลในภายหลัง บทบาทของการประเมินหลักสูตรจึงอยู่ที่การดูผลผลิตของประสบการณ์การเรียนรู้ การตรวจสอบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน จุดมุ่งหมายของการศึกษาหลักสูตรว่าตรงตาม จุดมุ่งหมายที่กำหนดหรือไม่ แนวคิดของไทเลอร์ เกี่ยวกับการประเมินหลักสูตรจึงยึดความสำเร็จของจุดมุ่งหมายเป็นหลัก (Goal Attainment Model) จุดมุ่งหมายของการประเมินหลักสูตรของไทเลอร์ (Tyler's) ถือว่า การประเมินผลหลักสูตรเป็นส่วนหนึ่งของการเรียนการสอนและเป็นส่วนหนึ่งของการพัฒนาหลักสูตรด้วย ไทเลอร์ (Tyler's) ได้จัดลำดับขั้นตอนการเรียนการสอนและการประเมินผล ดังนี้

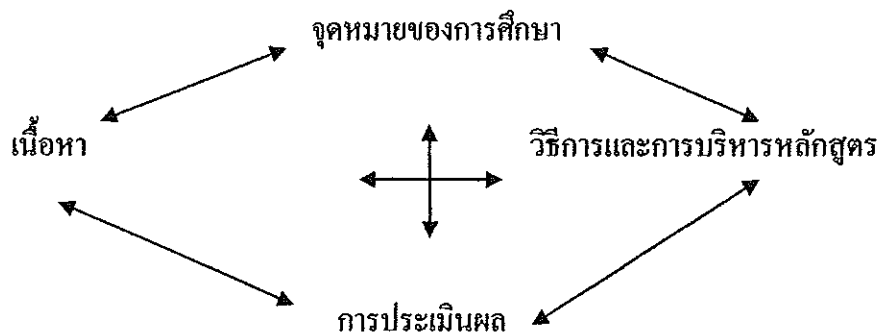
1. กำหนดจุดมุ่งหมายอย่างกว้าง ๆ โดยการวิเคราะห์ปัจจัยต่าง ๆ ในการกำหนดจุดมุ่งหมาย (Goal Sources) คือ นักเรียน สังคม และเนื้อหาสาระส่วนปัจจัยที่กำหนดขอบเขตของจุดมุ่งหมาย (Goal Screens) คือ จิตวิทยาการเรียนรู้ และปรัชญาการศึกษา

2. กำหนดจุดประสงค์เฉพาะหรือจุดประสงค์เชิงพฤติกรรมอย่างชัดเจน ซึ่งจะเป็นพฤติกรรมที่ต้องการวัดหลังจากจัดประสบการณ์การเรียนรู้
3. กำหนดเนื้อหาหรือประสบการณ์การเรียนรู้เพื่อให้บรรลุจุดมุ่งหมาย
4. เลือกวิธีการสอนที่เหมาะสมที่จะทำให้เนื้อหาหรือประสบการณ์ที่วางไว้ประสบความสำเร็จ
5. ประเมินผล โดยการตัดสินใจด้วยการวัดผลทางการศึกษา หรือการทดสอบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน
6. หากหลักสูตรไม่บรรลุตามจุดมุ่งหมายที่วางไว้ ก็จะต้องมีการตัดสินใจที่จะยกเลิกหรือปรับปรุงหลักสูตรนั้น แต่ถ้าบรรลุตามจุดมุ่งหมายก็อาจจะใช้เป็นข้อมูลย้อนกลับเพื่อปรับปรุงการกำหนดจุดมุ่งหมายให้สอดคล้องกับสังคมที่เปลี่ยนแปลง หรือใช้เป็นข้อมูลในการพัฒนาคุณภาพของหลักสูตร

การประเมินหลักสูตรตามแนวคิดของไทเลอร์เป็นการยึดความสำเร็จของผู้เรียนส่วนใหญ่เป็นเกณฑ์ในการตัดสินใจ โดยอาศัยการวัดพฤติกรรมก่อนเรียนและหลังเรียน (Pre-post Measurement) และมีการกำหนดเกณฑ์ไว้ก่อนล่วงหน้าว่าความสำเร็จระดับใดจึงจะประสบความสำเร็จตามจุดมุ่งหมายที่วางไว้ การประเมินผล เป็นการประเมินผลสรุป (Summative Evaluation) มากกว่า การประเมินผลความก้าวหน้า (Formative Evaluation)

3.7.2 รูปแบบการประเมินหลักสูตรของทาบ (Taba's Model of Evaluation)

ทาบ (Taba, 1962 : 413-444) นักพัฒนาหลักสูตรชาวอเมริกันที่มีชื่อเสียงมากที่สุดคนหนึ่งที่ทางด้านการพัฒนาหลักสูตร ได้แสดงรูปแบบการพัฒนาหลักสูตร โดยอธิบายการประเมินผลว่าเป็นการพิจารณาขั้นตอนต่าง ๆ ของการพัฒนาหลักสูตรว่ามีความสอดคล้องกับจุดมุ่งหมายการศึกษาที่ตั้งไว้หรือไม่ เช่นเดียวกับไทเลอร์ แต่แยกพิจารณาองค์ประกอบต่าง ๆ ดังภาพประกอบ 2

แผนภาพที่ 2 รูปแบบการประเมินหลักสูตรของทาบ
ที่มา : Taba (1962 : 413-414)

3.7.3 รูปแบบการประเมินหลักสูตรแบบซีพีพี (The CIPP Model of Evaluation)

สตัฟเฟิลบีม (Stufflebeam, 1975 : 128-150) ได้อธิบายความหมายของการประเมินผลทางการศึกษาเอาไว้ว่า เป็นกระบวนการบรรยาย การหาข้อมูล และการให้ข้อมูลเพื่อการตัดสินใจหาทางเลือก รูปแบบ การประเมินผลเพื่อใช้ในการประเมินทางการศึกษา ประกอบด้วย การประเมิน 4 ด้าน คือ

1. การประเมินบริบท (Context Evaluation) คือ การประเมินสภาพแวดล้อมและความต้องการที่จะก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงหลักสูตร ซึ่งผลที่ได้จากการประเมินจะช่วยตัดสินใจเกี่ยวกับการวางแผนงานนโยบาย เพื่อสอดคล้องกับสภาพแวดล้อมและความต้องการอื่น ๆ
2. การประเมินตัวป้อน (Inputs Evaluation) คือ การประเมินปัจจัยที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลง หรือปัจจัยที่เป็นตัวทำให้เกิดวิธีการที่จะนำมาใช้ปฏิบัติเพื่อให้บรรลุจุดประสงค์ที่ต้องการ การประเมินผลในส่วนนี้เพื่อประโยชน์ในการตัดสินใจว่าระบบ โครงสร้างต่าง ๆ ของหลักสูตร รวมทั้งวิธีการและระบบการบริหารงานของหลักสูตรมีความเหมาะสมหรือไม่ หรือควรจะใช้วิธีการใดที่เหมาะสมกว่า
3. การประเมินกระบวนการ (Process Evaluation) คือ การประเมินกระบวนการของหลักสูตรในด้านของการพัฒนาการเรียนการสอน และเนื้อหาวิชาภายในและภายนอกห้องเรียนการประเมินในส่วนนี้จะใช้เป็นประโยชน์ในการตัดสินใจดำเนินการปฏิบัติตามวิธีการที่กำหนดไว้แล้ว
4. การประเมินผลผลิต (Products Evaluation) คือ การประเมินผลที่เกิดจากการใช้หลักสูตรตามวิธีการและแนวดำเนินการสอนตามที่ได้ตัดสินใจแล้ว การประเมินผลส่วนนี้เพื่อช่วยในการตัดสินใจเกี่ยวกับการปรับปรุงข้อบกพร่องของการวางแผนการบริหารหลักสูตร และการนำหลักสูตรไปใช้ว่าจะต้องมีการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงอะไรบ้าง และเมื่อดำเนินการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงแล้ว จะต้องทำการประเมินกระบวนการเดิมเช่นนี้อีก เพื่อให้ได้หลักสูตรที่มีประสิทธิภาพมากที่สุด

จากรูปแบบการประเมินหลักสูตรที่กล่าวมาข้างต้น สามารถสรุปแนวความคิดในการประเมินหลักสูตรได้ว่า รูปแบบของไทเลอร์ (Tyler's) เป็นการประเมินตามจุดมุ่งหมาย หรือยึดเอาความสำเร็จของจุดประสงค์เป็นหลัก การประเมินตามรูปแบบของทาบามาเป็นการประเมินตามจุดมุ่งหมายเช่นเดียวกับไทเลอร์แต่แยกพิจารณาองค์ประกอบต่างๆ แบบการประเมินของ สเตคนั้นเป็นการประเมินความสอดคล้องของสิ่งที่เป็นจริงกับสิ่งที่ควรเป็น และความเกี่ยวข้องของ

องค์ประกอบต่าง ๆ และการประเมินตามรูปแบบชิปปิงของสตัฟเฟิลบีม เป็นการประเมิน องค์ประกอบต่าง ๆ โดยแบ่งเป็นการประเมินสภาพแวดล้อม สิ่งป้อนเข้า กระบวนการผลิต และผลผลิต

4. การจัดการเรียนรู้ที่เน้นทักษะการปฏิบัติ

แนวคิดของนักการศึกษาหลายคนได้กล่าวถึง ลักษณะการจัดการเรียนรู้ที่เน้นทักษะการปฏิบัติไว้สอดคล้องกันดังนี้

ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์ (2548: 101-103) ได้กล่าวถึง การสอนทักษะปฏิบัติ มีขั้นตอนดังนี้

1. วิเคราะห์ทักษะนั้น ต้องพิจารณาแยกแยะรายละเอียดของทักษะนั้นออกมา
2. ตรวจสอบความสามารถเบื้องต้นที่เกี่ยวกับทักษะของผู้เรียนว่ามี อะไรเพียงใด ให้ทดสอบการปฏิบัติเบื้องต้นต่างๆ ตามลำดับก่อนหลัง
3. จัดการฝึกหน่วยย่อยต่าง ๆ และฝึกหนักในหน่วยที่ขาดไป และอาจจะฝึกสิ่งที่เขาพอเป็นอยู่แล้วให้ชำนาญเต็มที่ และให้ความสนใจในสิ่งที่ยังไม่ชำนาญ
4. ขั้นตอนิบายและสาธิตทักษะให้ผู้เรียน เป็นการแสดงทักษะทั้งหมด ทั้งการอธิบาย และการแสดงให้เห็นตัวอย่าง โดยให้ผู้เรียนดูภาพยนตร์หรือผู้เชี่ยวชาญแสดงให้ดูในขั้นต้น ไม่จำเป็นต้องอธิบายมาก ให้ผู้เรียนดูตัวอย่างและสังเกตเอง เพราะถ้าอธิบายมากจะเป็นสิ่งรบกวนการสังเกตของผู้เรียน การใช้ภาพยนตร์สอนทักษะต่าง ๆ นั้นมีคุณค่าอย่างยิ่ง ในขั้นแรกของการเรียน และขั้นสุดท้ายของการเรียน เพราะเมื่อผู้เรียนมีทักษะในขั้นสูงแล้ว ก็อาจจะหันมาพิจารณารายละเอียดจากภาพยนตร์อีกครั้งหนึ่ง การใช้ภาพยนตร์นั้น เมื่อดูแล้วควรอภิปรายโดยให้ผู้เรียนอธิบายเป็นคำพูดของตนเอง และควรฉายให้ดูอีกครั้งก่อนที่จะลงมือปฏิบัติ
5. ขั้นจัดภาวะเพื่อการเรียน 3 ประการ คือ
 - 5.1 จัดลำดับขั้นสิ่งเร้าและการตอบสนอง ให้ผู้เรียนได้ปฏิบัติอย่างถูกต้องตามลำดับก่อนหลัง สิ่งใดที่เกี่ยวกับกันต้องจัดให้ติดต่อกัน
 - 5.2 การปฏิบัติ ต้องจัดกำหนดเวลาของการปฏิบัติให้ดี จะใช้เวลาแต่ละครั้งนานเท่าใด หรือแต่ละครั้งจะมีการหยุดพักมากน้อยเพียงใด การฝึกแต่ละอย่างอาจใช้ครั้งเดียวหรือหลายครั้ง จะต้องคิดพิจารณาให้ดี จะใช้การปฏิบัติแบบแบ่งปฏิบัติหรือฝึกแบบรวดเร็วเดียวกัน ขึ้นอยู่กับขั้นต่าง ๆ ของการเรียนทักษะ ในขั้นสุดท้ายของการเรียนทักษะอาจจะใช้การฝึกฝนนานได้
 - 5.3 ให้รู้ผลของการปฏิบัติ การรู้ผลนั้นมี 2 อย่าง คือ รู้จากคำบอกเล่าของครูผู้สอนและรู้ผลโดยตัวเอง ในขั้นแรก ๆ บอกเล่าว่าเขามีข้อบกพร่องอย่างไร แบบนี้เป็น การ

รู้ผลจากภายนอกเป็นการบอกให้รู้ว่าจะแก้ไขอย่างไร พอผู้เรียนก้าวหน้าไปถึงขั้นที่สองและขั้นที่สาม ก็มีความชำนาญมากขึ้น เขาจะสังเกตตัวเอง เป็นการรู้ผลจากตัวเองโดยดูจากผลของการเคลื่อนไหว

ไพโรจน์ ติรณนากุล (2542: 134-135) ได้กล่าวว่า การเรียนการสอนทักษะปฏิบัติ ต้องดำเนินด้วยวิธีการ ที่จะส่งเสริมให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ตามลำดับขั้นตอนที่เหมาะสม ในการสอนทักษะปฏิบัติมีลำดับขั้น 4 ขั้น ดังนี้คือ

1. ขั้นกล่าวนำ (Introduction) เพื่อสร้างความสนใจ ชี้แจงให้ผู้เรียนทราบเป้าหมายที่จะฝึกกัน ตลอดจนจัดตำแหน่งผู้เรียนให้เหมาะสมก่อนเริ่มต้นให้เนื้อหาวิชา
2. ขั้นการสาธิตจากครู (Demonstration From the Teach) อธิบายลักษณะงานวิธีการทำงาน แล้วสาธิตพร้อม ๆ กับอธิบายด้วย
3. ขั้นการสาธิตจากผู้เรียน (Demonstration From the Learner) ให้ผู้เรียนลองปฏิบัติได้เพียงใด ซึ่งจะเป็น Feed Back ให้ครูผู้สอนปรับปรุงในการสอน
4. ขั้นให้การฝึกหัดและตรวจผลสำเร็จ (Exercise and Progress) ต้องแน่ใจว่าผู้เรียนทำได้แล้วโดยไม่ผิดพลาด จึงจะมอบหมายให้ทำงานได้

มาลินี จุฑารพ (2537: 133) ได้กล่าวไว้ว่า การสอนเพื่อให้เกิดทักษะควรดำเนินการให้ครบ 3 ขั้นตอน ดังนี้

1. ขั้นให้ความรู้ ในการฝึกทักษะเรื่องใดก็ตาม ผู้ฝึกจะต้องให้ความรู้ที่ทักษะที่จะฝึกนั้นมีขั้นตอนอย่างไร อาจใช้วิธีการบรรยาย สาธิต ให้ชมวีดิทัศน์ ฉายสไลด์ประกอบคำบรรยาย หรือฉายภาพยนตร์ประกอบคำบรรยาย
2. ขั้นให้ลงมือปฏิบัติ ในการฝึกทักษะจะต้องให้ทั้งความรู้และให้ลงมือปฏิบัติจริง ๆ เพื่อให้เกิดความถูกต้องและยืนยันว่าปฏิบัติจริงได้
3. ขั้นให้ทดสอบความถูกต้องรวดเร็ว ในการฝึกทักษะที่ฝึกจะต้องมีการทดสอบว่าทำได้ถูกต้องและรวดเร็วเพียงใด ผู้รับการฝึกทักษะมีความมั่นใจและสามารถปฏิบัติทักษะดังกล่าวได้โดยอัตโนมัติหรือไม่เพียงใด ถ้าทำได้ครบทั้ง 3 ขั้นตอน ก็เป็นที่ยืนยันได้ว่าบุคคลนั้นเกิดทักษะแล้ว

เคอร์ เซคโค (De Cecco. 1974: 272-279) ได้เสนอขั้นตอนการสอนเพื่อให้เกิดทักษะไว้ 5 ขั้นตอน ดังนี้

1. วิเคราะห์ทักษะที่จะสอน เป็นขั้นแรกของการสอนทักษะ โดยที่ผู้สอนจะต้องวิเคราะห์งานที่จะให้ผู้เรียนปฏิบัติก่อนว่า งานนั้นประกอบด้วยทักษะย่อยอะไรบ้าง
2. ประเมินความสามารถเบื้องต้นของผู้เรียน ว่าผู้เรียนมีความรู้ความสามารถพื้นฐาน

เพียงพอที่จะเรียนทักษะใหม่หรือไม่ ถ้ายังขาดความรู้ความสามารถที่จำเป็นต่อการเรียนทักษะนั้น ก็ต้องเรียนเสริมให้มีพื้นฐานความรู้เพียงพอเสียก่อน

3. จัดขั้นตอนการฝึกให้เป็นไปตามลำดับขั้นจากง่ายไปยาก จากทักษะพื้นฐานไปสู่ทักษะที่มีความสลับซับซ้อน จัดให้มีการฝึกทักษะย่อยเสียก่อน แล้วฝึกรวมทั้งหมด

4. สาธิตและอธิบายแนะนำ เป็นขั้นให้ผู้เรียนได้เห็นลำดับขั้นตอนการปฏิบัติจากตัวอย่างที่ผู้สอนสาธิตให้ดู หรือจากภาพยนตร์ จากวีดิทัศน์ ซึ่งจะช่วยให้ผู้เรียนเห็นรายละเอียดการปฏิบัติในขั้นตอนต่าง ๆ ได้อย่างชัดเจน

5. จัดให้ผู้เรียนได้ฝึกปฏิบัติจริง โดยคำนึงถึงหลักการต่อไปนี้

5.1 ความต่อเนื่อง จัดให้ผู้เรียนได้ฝึกปฏิบัติทักษะที่เรียนตามลำดับขั้นตอนอย่างต่อเนื่องกัน

5.2 การฝึกหัด ให้ผู้เรียนได้ฝึกทักษะ เน้นทักษะย่อยที่สำคัญ ปรับปรุงแก้ไขข้อบกพร่องในส่วนที่ผิด ในการฝึกนี้ต้องจัดแบ่งเวลาฝึก เวลาพักให้เหมาะสม

5.3 การให้แรงเสริม โดยให้ผู้เรียนได้รู้ผลของการฝึกปฏิบัติ (Feedback) ซึ่งมี 2 ทาง คือ การรู้ผลจากภายนอก (Extrinsic Feedback) คือ จากคำบอกกล่าวของครูว่าดีหรือ บกพร่องอย่างไร ควรแก้ไขอย่างไร พอผู้เรียนเกิดความก้าวหน้า ไปถึงขั้นที่จะเพิ่มพูนความชำนาญ เขาจะรู้ได้โดยการสังเกตด้วยตนเอง เป็นการรู้ผลจากภายในตนเอง (Intrinsic Feedback)

ซิมป์สัน (Simpson, 1972) กล่าวว่า ทักษะปฏิบัตินี้สามารถพัฒนาได้ด้วยการฝึกฝน ซึ่งหากได้รับการฝึกฝนที่ดีแล้ว จะเกิดความถูกต้อง ความคล่องแคล่ว ความเชี่ยวชาญชำนาญการ และความคงทน ผลของพฤติกรรมหรือการกระทำสามารถสังเกตได้จากความรวดเร็ว ความแม่นยำ ความแรงหรือความราบรื่นในการจัดการ ซึ่งกระบวนการเรียนการสอนของรูปแบบ มีทั้งหมด 7 ขั้น คือ

1. ขั้นการรับรู้ (Perception) เป็นขั้นการให้ผู้เรียนรับรู้ในสิ่งที่จะทำ โดยการให้ผู้เรียนสังเกตการณ์ทำงานนั้นอย่างตั้งใจ

2. ขั้นการเตรียมความพร้อม (Readiness) เป็นขั้นการปรับตัวให้พร้อมเพื่อการทำงานหรือแสดงพฤติกรรมนั้น ทั้งทางด้านร่างกาย จิตใจ และอารมณ์ โดยการปรับตัวให้พร้อมที่จะทำการเคลื่อนไหวหรือแสดงทักษะนั้น ๆ และมีจิตใจและสภาวะอารมณ์ที่ดีต่อการ ที่จะทำหรือแสดงทักษะนั้น ๆ

3. ขั้นการสนองตอบภายใต้การควบคุม (Guided Response) เป็นขั้นที่ให้โอกาสแก่ผู้เรียน ในการตอบสนองต่อสิ่งที่รับรู้ ซึ่งอาจใช้วิธีการให้ผู้เรียนเลียนแบบการกระทำ หรือการ แสดงทักษะนั้น หรืออาจใช้วิธีการให้ผู้เรียนลองผิดลองถูก (Trial and Error) จนกระทั่งสามารถ

ตอบสนองได้อย่างถูกต้อง

4. **ขั้นการให้ลงมือกระทำจนกลายเป็นกลไกที่สามารถกระทำตัวเอง (Mechanism)** เป็นขั้นที่ช่วยให้ผู้เรียนประสบผลสำเร็จในการปฏิบัติ และเกิดความเชื่อมั่นในการทำสิ่งนั้น ๆ

5. **ขั้นการกระทำอย่างชำนาญ (Complex Overt Response)** เป็นขั้นที่ช่วยให้ผู้เรียน ได้ฝึกฝนการกระทำนั้น ๆ จนผู้เรียนสามารถทำได้อย่างคล่องแคล่ว ชำนาญเป็นไปโดยอัตโนมัติ และด้วยความเชื่อมั่นในตนเอง

6. **ขั้นการปรับปรุงและประยุกต์ใช้ (Adaptation)** เป็นขั้นที่ช่วยให้ผู้เรียนปรับปรุงทักษะหรือการปฏิบัติของตนให้ดียิ่งขึ้น และประยุกต์ใช้ทักษะที่ตนได้รับการพัฒนาในสถานการณ์ต่าง ๆ

7. **ขั้นการคิดริเริ่ม (Origination)** เมื่อผู้เรียนสามารถปฏิบัติหรือกระทำสิ่งใดสิ่งหนึ่งอย่างชำนาญ และสามารถประยุกต์ใช้ในสถานการณ์ที่หลากหลายแล้ว ผู้ปฏิบัติจะเริ่มเกิดความคิดใหม่ ๆ ในการกระทำหรือปรับการกระทำนั้นให้เป็นที่ตนต้องการ

แฮร์โรว์ (Harrow, 1972 : 96-99) ได้จัดลำดับขั้นของการเรียนรู้ทางด้านทักษะปฏิบัติ โดยเริ่มจากระดับที่ซับซ้อนน้อยไปจนถึงระดับที่มีความซับซ้อนมาก ซึ่งกระบวนการเรียนการสอนของรูปแบบมีทั้งหมด 5 ขั้น คือ

1. **ขั้นการเลียนแบบ** เป็นขั้นที่ให้ผู้เรียนสังเกตการกระทำที่ต้องการให้ผู้เรียนทำได้ซึ่งผู้เรียนย่อมจะรับรู้หรือสังเกตเห็นรายละเอียดต่าง ๆ ได้ไม่ครบถ้วน แต่อย่างน้อยผู้เรียนจะสามารถบอกได้ว่า ขั้นตอนหลักของการกระทำนั้น ๆ มีอะไรบ้าง

2. **ขั้นการลงมือกระทำตามคำสั่ง** เมื่อผู้เรียนได้เห็นและสามารถบอกขั้นตอนของการกระทำที่ต้องการเรียนรู้แล้ว ให้ผู้เรียนลงมือทำโดยไม่มีแบบอย่างให้เห็น ผู้เรียนอาจลงมือทำตามคำสั่งของผู้สอน หรือทำตามคำสั่งที่ผู้สอนเขียนไว้ในคู่มือก็ได้ การลงมือปฏิบัติตามคำสั่งนี้ แม้ผู้เรียนจะยังไม่สามารถทำได้อย่างสมบูรณ์ แต่อย่างน้อยผู้เรียนก็ได้ประสบการณ์ในการลงมือทำ และค้นพบปัญหาต่าง ๆ ซึ่งช่วยให้เกิดการเรียนรู้ และการปรับการกระทำให้ถูกต้องสมบูรณ์ขึ้น

3. **ขั้นการกระทำอย่างถูกต้องสมบูรณ์ (Precision)** ขั้นนี้เป็นขั้นที่ผู้เรียนจะต้องฝึกฝนจนสามารถทำสิ่งนั้น ๆ ได้อย่างถูกต้องสมบูรณ์ โดยไม่จำเป็นต้องมีแบบอย่างหรือมีคำสั่งนำทางการกระทำที่ถูกต้องแม่นยำ ตรง พอดี สมบูรณ์แบบ เป็นสิ่งที่ผู้เรียนจะต้องสามารถทำได้ในขั้นนี้

4. **ขั้นการแสดงออก (Articulation)** ขั้นนี้เป็นขั้นที่ผู้เรียนมีโอกาสได้ฝึกฝนมาก

ขึ้น จนกระทั่งสามารถกระทำสิ่งนั้น ได้ถูกต้องสมบูรณ์แบบอย่างคล่องแคล่วคล่อง
รวดเร็ว รวดเร็ว และด้วยความมั่นใจ

5. ขั้นการกระทำอย่างเป็นธรรมชาติ (Naturalization) ขั้นนี้เป็นขั้นที่ผู้เรียน
สามารถกระทำสิ่งนั้น ๆ อย่างสบาย เป็นไปอย่างอัตโนมัติ โดยไม่รู้สึกรู้ว่าต้องใช้ความพยายามเป็นพิเศษ
ซึ่งต้องอาศัยการปฏิบัติบ่อย ๆ ในสถานการณ์ต่าง ๆ ที่หลากหลาย

เดวิส (Davies, 1971: 50-56) ได้นำเสนอแนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาทักษะปฏิบัติไว้ว่า
ทักษะส่วนใหญ่จะประกอบไปด้วยทักษะย่อย ๆ จำนวนมาก การฝึกให้ผู้เรียนสามารถทำทักษะ
ย่อย ๆ เหล่านั้นได้ก่อนแล้วค่อยเชื่อมโยงต่อกันเป็นทักษะใหญ่ จะช่วยให้ผู้เรียนประสบผลสำเร็จ
ได้ดีและรวดเร็วขึ้น ซึ่ง กระบวนการเรียนการสอนของรูปแบบมีทั้งหมด 5 ขั้น คือ

1. ขั้นสาธิตทักษะหรือการกระทำ ขั้นนี้เป็นขั้นที่ให้ผู้เรียนได้เห็นทักษะหรือ
การกระทำที่ต้องการให้ผู้เรียนทำได้ในภาพรวม โดยการสาธิตให้ผู้เรียนดูทั้งหมดตั้งแต่ต้นจนจบ
ทักษะหรือการกระทำที่สาธิตให้ผู้เรียนดูนั้นจะต้องเป็นการกระทำในลักษณะที่เป็นธรรมชาติ
ไม่ช้าหรือเร็วเกินปกติ ก่อนการสาธิต ควรจะให้คำแนะนำแก่ผู้เรียนในการสังเกต ควรชี้แนะ
จุดสำคัญที่ควรให้ความสนใจเป็นพิเศษในการสังเกต

2. ขั้นสาธิตและให้ผู้เรียนปฏิบัติทักษะย่อย เมื่อผู้เรียนได้เห็นภาพรวมของการ
กระทำหรือทักษะทั้งหมดแล้ว ผู้สอนควรจะแตกทักษะทั้งหมดให้เป็นทักษะย่อย ๆ หรือแบ่งสิ่งที่
กระทำออกเป็นส่วนย่อย ๆ และสาธิตส่วนย่อยแต่ละส่วนให้ผู้เรียนสังเกตและทำตามไป ทีละส่วน
อย่างช้า ๆ

3. ขั้นให้ผู้เรียนปฏิบัติทักษะย่อย ผู้เรียนลงมือปฏิบัติทักษะย่อยโดยไม่มี
การสาธิตหรือมีแบบอย่างให้ดู หากติดขัดจุดใด ผู้สอนควรให้คำชี้แนะ และช่วยแก้ไขจนผู้เรียน
ทำได้ เมื่อได้แล้วผู้สอนจึงเริ่มสาธิตทักษะย่อยส่วนต่อไป และให้ผู้เรียนปฏิบัติทักษะย่อยนั้น
จนทำได้ ทำเช่นนี้เรื่อยไปจนกระทั่งครบทุกส่วน

4. ขั้นให้เทคนิควิธีการ เมื่อผู้เรียนปฏิบัติได้แล้ว ผู้สอนอาจแนะนำเทคนิควิธีการ
ที่จะช่วยให้ผู้เรียนสามารถทำงานนั้น ได้ดีขึ้น เช่น ทำได้ประณีตสวยงามขึ้นทำได้รวดเร็วขึ้น ทำได้
ง่ายขึ้น หรือสิ้นเปลืองน้อยลง เป็นต้น

5. ขั้นให้ผู้เรียนเชื่อมโยงทักษะย่อย ๆ เป็นทักษะที่สมบูรณ์ เมื่อผู้เรียนสามารถ
ปฏิบัติแต่ละส่วนได้แล้ว จึงให้ผู้เรียนปฏิบัติทักษะย่อย ๆ ต่อเนื่องกันตั้งแต่ต้นจนจบ และฝึก
ปฏิบัติหลาย ๆ ครั้งจนกระทั่งสามารถปฏิบัติทักษะที่สมบูรณ์ได้อย่างที่ชำนาญ

ฟิททส์ (Fitts, 1964) ได้ให้ชื่อแนะนำการพัฒนาทักษะการกระทำที่ชำนาญจะเกิดขึ้น
ภายใต้ขั้นตอนการพัฒนาทักษะไว้ 3 ขั้นตอน คือ

1. ขั้นความรู้ความเข้าใจ (Cognitive Phase) เป็นขั้นตอนที่จะบอกถึงทักษะและความรู้ทางทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง ซึ่งผู้สอนควรให้ข้อมูลแก่ผู้เรียนในด้านต่าง ๆ ได้แก่ ต้องทำอะไรบ้าง ต้องดูแลหลีกเลี่ยงในเรื่องอะไรบ้าง กระบวนการที่ต้องทำงาน อะไรที่จำเป็นที่ต้องรู้ ต้องระมัดระวังอะไรบ้าง และระดับมาตรฐานที่ต้องการ ผู้เรียนควรจะให้ ความสนใจเป็นพิเศษ ในด้านกรวิเคราะห์ข้อผิดพลาดต่าง ๆ ขั้นความรู้ความเข้าใจนี้ ควรจะกระทำในช่วงเวลาสั้น ๆ

2. ขั้นปฏิบัติ (Associative Phase) เป็นการกระทำเพื่อให้ได้พฤติกรรมในรูปแบบที่ถูกต้อง ทักษะจะเกิดขึ้นได้เมื่อได้ลงมือปฏิบัติการ ข้อผิดพลาดหรือพฤติกรรมที่ไม่ถูกต้องควรได้รับการจำกัด ขั้นปฏิบัติที่ผู้สอนควรจัดให้ผู้เรียนในด้านต่าง ๆ ได้แก่ การสาธิต ทักษะที่จะฝึก เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้เลียนแบบทักษะ ฝึกหัดทักษะนั้นด้วยสถานการณ์จริง และสถานการณ์จำลอง ให้ความรู้และข้อมูลเกี่ยวกับผลของทักษะ ให้คำแนะนำช่วยเหลือตามความจำเป็น ขั้นตอนนี้ควรจะเริ่มต้นต่อจากขั้นความรู้ความเข้าใจ และควรกระทำติดต่อกันเป็นระยะ

3. ขั้นชำนาญ (The Autonomous Phase) เป็นขั้นที่ปฏิบัติทักษะนั้นรวดเร็ว และถูกต้องตลอดจนโอกาสจะกระทำผิดก็จะไม่เกิดขึ้น ทักษะที่เกิดขึ้นเป็นการเพิ่มพูนความชำนาญ เป็นอัตโนมัติมากขึ้น ในขั้นนี้เราเรียกว่าขั้นผู้เชี่ยวชาญ ซึ่งต้องใช้การปฏิบัติมาก ๆ การฝึกทักษะในขั้นนี้ถือว่าได้บรรลุถึงขั้นสุดท้ายของระดับ Taxonomy ในทักษะพิสัย ซึ่งในขั้นนี้ผู้สอนควรจัดให้ผู้เรียนได้กระทำในด้านต่าง ๆ ได้แก่ การฝึกทักษะจนถึงระดับเกินพอ เรียนรู้วิธีการเอาชนะความเครียดและการสอทดแทนต่างๆ เพิ่มพูนความเร็วและความถูกต้อง และบรรลุถึงประสบการณ์ในระดับมาตรฐานที่ต้องการ ในขั้นนี้ผู้เรียนแต่ละคนอาจจะแสดงผลสำเร็จที่แตกต่างกัน ซึ่งความแตกต่างกันนี้มักจะขึ้นอยู่กับความสามารถ ความสนใจ นิสัย อารมณ์ และความขยันหมั่นเพียรของผู้เรียน จากแนวคิดของนักการศึกษาที่กล่าวมาข้างต้น ผู้วิจัย ได้นำแนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาการจัดการเรียนรู้ทักษะปฏิบัติของเดอร์ เซคโค (De Cecco.1974: 272-279) เดวีส์ (Davies. 1971 : 50-56) และมาลินี จุฑารพ ซึ่งเป็นวิธีที่มีลักษณะสอดคล้องกัน ในการฝึกทักษะจะต้องให้ความรู้ที่ทักษะที่จะฝึกนั้นและมีขั้นตอน การบรรยาย การสาธิต ชมวีดิทัศน์การฝึกทักษะจะต้องให้ทั้งความรู้และให้ลงมือปฏิบัติจริงๆ ให้ผู้เรียนปฏิบัติทักษะย่อยนั้นจนทำได้ ทำเช่นนี้เรื่อยไปจนกระทั่งครบทุกส่วนเพื่อให้เกิดความถูกต้องและยืนยันว่าปฏิบัติจริงได้ ทำได้ครบทั้ง 3 ขั้นตอนเป็นที่ยืนยันได้ว่าบุคคลนั้นเกิดทักษะแล้ว จึงได้นำแนวคิดนี้มาใช้ในการวิจัยครั้งนี้

5. บริบทโรงเรียนหนองโกวิชาประสิทธิ์พิทยาคม

โรงเรียนหนองโกวิชาประสิทธิ์พิทยาคม ตั้งอยู่ หมู่ที่ 1 ตำบลหนองโก อำเภอบรบือ จังหวัดมหาสารคาม สังกัด องค์การบริหารส่วนจังหวัดมหาสารคาม ข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับ โรงเรียนหนองโกวิชาประสิทธิ์พิทยาคม มีดังต่อไปนี้

5.1 ประวัติความเป็นมา

ปี พ.ศ. 2537 ได้ประกาศจัดตั้ง โรงเรียนจากกรมสามัญศึกษา ให้โรงเรียนหนองโกวิชาประสิทธิ์พิทยาคม เป็น โรงเรียนมัธยมศึกษาประจำตำบลหนองโก อำเภอบรบือ จังหวัดมหาสารคาม เปิดทำการสอนในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-6 เมื่อวันที่ 2 กุมภาพันธ์ 2537 มีเนื้อที่ทั้งหมด จำนวน 63 ไร่ โดยได้รับงบประมาณจัดสร้างอาคารเรียนเบ็ดเสร็จแบบ ก ข ค และ บ้านพักครู 2 หลัง โรงเรียนหนองโกวิชาประสิทธิ์พิทยาคม เป็น โรงเรียนประจำตำบลขนาดเล็ก โรงเรียนได้เข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ ให้การสนับสนุนและมีส่วนร่วมในกิจกรรมของชุมชน จัดการเรียนการสอน โดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ สอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่น และได้ถ่ายโอนสังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดมหาสารคาม เมื่อวันที่ 1 มกราคม 2551

5.2 ข้อมูลท้องถิ่นเกี่ยวกับตำบลหนองโก

5.2.1 สภาพทั่วไปขนาดและที่ตั้ง บ้านหนองโก ตำบลหนองโกแยกออกมาจากตำบลบ่อใหญ่เมื่อปี พ.ศ. 2534 โดยมีหมู่บ้านขณะนั้น 7 หมู่บ้าน มีนายเชิด กลางโหล่น เป็นกำนันคนปัจจุบัน ระยะทางห่าง จากอำเภอบรบือ ถึงบ้านหนองโก ระยะทางประมาณ 20 กิโลเมตร ปัจจุบันมี 10 หมู่บ้าน สภาพทั่วไปของตำบลหนองโกเป็นที่ราบสูงและที่ราบ ฤดูแล้งแล้งมาก ความอุดมสมบูรณ์มีน้อยประกอบด้วยแหล่งเก็บกักน้ำไม่เพียงพอต่อความต้องการ

5.2.2 อาณาเขตตำบล

- 1.) ทิศเหนือ ติดกับ ตำบลบ่อใหญ่ อำเภอบรบือ จังหวัดมหาสารคาม
- 2.) ทิศใต้ ติดกับ ตำบลหนองจิก อำเภอบรบือ จังหวัดมหาสารคาม
- 3.) ทิศตะวันออก ติดกับ ตำบลหนองโน ตำบลโคกก่อ อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม
- 4.) ทิศตะวันตก ติดกับ ตำบลบรบือ ตำบลบ่อใหญ่ อำเภอบรบือ จังหวัดมหาสารคาม

5.2.3 จำนวนประชากรในเขต องค์การบริหารส่วนตำบล จำนวน 6,541 คน และจำนวนหลังคาเรือน 1,437 หลัง

5.2.4 อาชีพหลัก ทำนา ทำสวน ทำไร่

5.2.5 อาชีพเสริม ปศุศยาสูบ เลี้ยงสัตว์ ทอเสื่อกก

5.2.6 ข้อมูลสถานที่สำคัญของตำบล องค์การบริหารส่วนตำบลหนองโก มีวัด
จำนวน 6 แห่ง

5.2.7 สถานีอนามัยบ้านเปลือย สถานีอนามัยบ้านหนองโก

5.3 วัฒนธรรมและประเพณี

ตำบลหนองโกเป็นตำบลหนึ่งในจังหวัดมหาสารคามซึ่งอยู่ในภาคอีสานดังนั้น ประเพณีและวัฒนธรรมของชุมชนท้องถิ่น จึงเป็นลักษณะของคนภาคอีสานทั่วไป จังหวัด มหาสารคามเป็นแหล่งถิ่นฐานอารยธรรม ซึ่งได้สืบสานมรดกทางวัฒนธรรมอันล้ำค่า ซึ่งยังปรากฏ ให้เห็น สะท้อนถึงภูมิปัญญาแห่งวิถีชีวิตของคนไทยในจังหวัดมหาสารคามจากอดีตถึงปัจจุบัน อย่างชัดเจน โดยเฉพาะด้านศิลปหัตถกรรม ตัวอย่าง เช่น 1) การแกะสลัก เทียนพรรษา 2) การสาน กระติบข้าว 3) งานปั้นบ้านหม้อ 4) การทอผ้าไหมมัดหมี่ 5) การทอเสื่อกก และ 6) การประดิษฐ์ บายศรี

6. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

6.1 งานวิจัยในประเทศ

วิไล กันทะใจ (2550 : 5-7) ได้วิจัยผลการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นกลุ่มสาระการงานอาชีพ และเทคโนโลยี เรื่องภูมิปัญญาไทยในคุ้งลำนา โรงเรียนบ้านร่องกวาง(จันทิมาคม) อำเภอ ร่องกวาง จังหวัดแพร่ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อประเมินความสอดคล้องของหลักสูตรสถานศึกษา สาระการเรียนรู้ท้องถิ่น เรื่อง ภูมิปัญญาไทยในคุ้งลำนา โรงเรียนบ้านร่องกวาง(จันทิมาคม) ด้านวิสัยทัศน์ จุดมุ่งหมาย โครงสร้างหลักสูตร รายวิชาการเรียนรู้และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ กับสถานศึกษาและสภาวะปัจจุบัน ของคณะกรรมการสถาน ศึกษา ครูผู้สอน และผู้บริหาร โรงเรียน โดยรวมมีค่าความสอดคล้องทุกด้าน ประชากรหรือกลุ่มตัวอย่าง โดยผู้เชี่ยวชาญจำนวน 7 ท่าน พบว่ามีความสอดคล้องทุกรายการ และนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 จำนวน 39 คน พบว่า นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และมีความพึงพอใจ หลังเรียนด้วยหลักสูตรสถานศึกษา สาระ การเรียนรู้ท้องถิ่น เรื่องภูมิปัญญาไทยในคุ้งลำนา โรงเรียนบ้านร่องกวาง (จันทิมาคม) อำเภอ ร่องกวาง จังหวัดแพร่ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาจังหวัดแพร่ เขต 1 โดยรวมอยู่ระดับดีมาก

จิตบุณย์ กุลสุวรรณ (2550 : 4 -5) ได้วิจัยผลการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น เรื่องการทอเสื่อ กกสามเหลี่ยม กลุ่มสาระการงานอาชีพและเทคโนโลยี ช่วงชั้นที่ 3 โรงเรียนบ้านนาแสง สำนักงาน เขตพื้นที่การศึกษาหนองคาย เขต 3 โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น พัฒนาแผนการ จัดการเรียนรู้ เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อ กิจกรรมการเรียนการสอนหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การทอเสื่อกกสามเหลี่ยม

กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาต่างประเทศและเทคโนโลยี ช่วงชั้นที่ 3 โรงเรียนบ้านนาแสง ตำบลนาแสง อำเภอสรีวิไล จังหวัดหนองคาย ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2549 และเพื่อประเมินความสอดคล้องของหลักสูตรสถานศึกษา สาระการเรียนรู้ท้องถิ่น กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 34 คน ได้มาจากการสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง ผลการประเมินหลักสูตร โดยผู้เชี่ยวชาญ มีค่าเฉลี่ย เท่ากับ 4.61 และพบว่านักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และมีความพึงพอใจหลังเรียนด้วยหลักสูตรสถานศึกษา หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

วันดี อุพานิชย์ (2551 : 3 -5) ได้วิจัยการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง ท่องเที่ยวเมืองแก่งคอย จังหวัดสระบุรี กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาต่างประเทศ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โดย มีความมุ่งหมายในการวิจัย เพื่อพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง ท่องเที่ยวเมืองแก่งคอย จังหวัดสระบุรีกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาต่างประเทศ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 มีขั้นตอนการพัฒนาหลักสูตร 4 ขั้นตอน คือ 1) การศึกษาข้อมูลพื้นฐาน 2) การพัฒนาหลักสูตร 3) การทดลองการใช้หลักสูตร และ 4) การประเมินผล และปรับปรุงพัฒนาหลักสูตรกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 จำนวน 46 คน โรงเรียนเทศบาลบ้านม่วง อำเภอกงคอง จังหวัดสระบุรี ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2551 ได้มาโดยการสุ่มแบบง่าย เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยได้แก่ 1) แบบสอบถาม 2) แบบสัมภาษณ์ 3) แบบทดสอบผลสัมฤทธิ์ 4) แผนการจัดการเรียนรู้ 5) แบบสอบถามเจตคติต่อการเรียนรู้หลักสูตร และ 6) แบบประเมินทักษะการสื่อสารทางภาษา จากการทดลองใช้หลักสูตรพบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเกี่ยวกับการใช้หลักสูตร และมีความพึงพอใจหลังเรียนด้วยหลักสูตรสถานศึกษาสถานศึกษา หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนทักษะด้านการสื่อสารทางภาษาคังนี้ ทักษะการฟัง ร้อยละ 77.65 ทักษะการพูด ร้อยละ 85.65 ทักษะการอ่าน ร้อยละ 71.56 และทักษะการเขียน ร้อยละ 70.61 ซึ่งถือว่าทักษะการสื่อสารทางภาษา อยู่ในระดับดี ส่วนทางด้านเจตคติ พบว่าหลักสูตรมีความเหมาะสมกับการเรียนรู้ ผู้วิจัยกับนักเรียน เห็นว่าควรปรับปรุงระยะเวลาให้มีความยืดหยุ่นและสอดคล้องกับเนื้อหาให้มากขึ้น

บุญหยาด พันทอง (2551 : 9 - 12) ได้วิจัยการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น กลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพและเทคโนโลยี เรื่องการประดิษฐ์ใบตอง ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น กลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพและเทคโนโลยี ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 เพื่อหาประสิทธิภาพของหลักสูตรท้องถิ่นตามเกณฑ์ 80/80 และเปรียบเทียบทางการเรียนก่อนเรียนและหลังเรียน กลุ่มตัวอย่างที่ใช้คือ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนบ้านหัวคำ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามุกดาหาร เขต 1 จำนวน 36 คน ซึ่งได้มาโดยการสุ่มอย่างง่าย เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยประกอบด้วย 1) แบบสำรวจความต้องการหลักสูตรท้องถิ่น

2) แบบประเมินความเหมาะสมและความสอดคล้องของหลักสูตร 3) แบบประเมินโครงสร้างหลักสูตร 4) แบบทดสอบผลสัมฤทธิ์ และ 5) แผนการจัดการเรียนรู้ ซึ่งมีความยากง่าย (P) ตั้งแต่ .22 ถึง .80 มีอำนาจจำแนก (r) ตั้งแต่ .23 ถึง .76 และมีค่าความเชื่อมั่น (r) เท่ากับ .88 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และค่าทดสอบ t ผลการประเมินพบว่าการพัฒนาหลักสูตร มีความเหมาะสมกับผู้เรียน และสอดคล้องกับความสนใจและพัฒนาการเรียนรู้ของผู้เรียนและสอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่น อยู่ในระดับมากที่สุด

กาญจนา เพ็ญศรี (2551 : 3-5) ได้วิจัยการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น กลุ่มสาระการเรียนรู้ การงานอาชีพและเทคโนโลยี เรื่องการประดิษฐ์บายศรีด้วยใบตอง ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนวัดอุทัย (เขาวนวิทยา) โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น กลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพและเทคโนโลยี ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 เพื่อหาประสิทธิภาพของหลักสูตรท้องถิ่นตามเกณฑ์ 80/80 และเปรียบเทียบทางการเรียนก่อนเรียนและหลังเรียน กลุ่มตัวอย่างที่ใช้คือ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนวัดอุทัย(เขาวนวิทยา) สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา พระนครศรีอยุธยา เขต 1 จำนวน 25 คน ซึ่งได้มาโดยการสุ่มอย่างง่าย เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วย 1) หลักสูตรท้องถิ่น กลุ่มสาระการเรียนรู้ การงานอาชีพและเทคโนโลยี เรื่อง การประดิษฐ์บายศรีด้วยใบตอง ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนวัดอุทัย(เขาวนวิทยา) 2) แผนการจัดการเรียนรู้ จำนวน 7 แผน 3) แบบประเมินทักษะการปฏิบัติงาน 4)แบบประเมินคุณลักษณะการทำงาน 5) แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ และ 6) แบบวัดเจตคติต่อการเรียนรู้ สถิติที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และค่าทดสอบ t-test (Dependent Samples) ผลการประเมินพบว่าการพัฒนาหลักสูตรมีคุณภาพอยู่ในเกณฑ์มีผลการเรียนผ่านเกณฑ์เฉลี่ยร้อยละ 70 และนักเรียนมีเจตคติต่อการเรียนรู้หลังเรียนสูงกว่าเรียน

ไพโรจน์ คำเอี่ยม (2552 : 10 - 60) ได้วิจัยการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น เรื่องพืชสมุนไพร กลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพและเทคโนโลยี สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น เรื่องพืชสมุนไพร กลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพและเทคโนโลยี สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 หาประสิทธิภาพของหลักสูตรท้องถิ่นตามเกณฑ์ 80/80 และเปรียบเทียบทางการเรียนก่อนเรียนและหลังเรียนกลุ่มตัวอย่างที่ใช้คือ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนบ้านโนนเลียง สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษายุบลราชธานี เขต 5 จำนวน 30 คน ซึ่งได้มาโดยการสุ่มอย่างง่าย เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยประกอบด้วย 1) แบบสำรวจความต้องการหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง พืชสมุนไพร 2) แบบประเมินความเหมาะสมและความสอดคล้อง 3) แบบทดสอบผลสัมฤทธิ์ 4) แผนการจัดการเรียนรู้ และ 5) แบบสอบถามเจตคติต่อ

การเรียนรู้หลักสูตร ซึ่งมีความยากง่าย (P) ตั้งแต่ .50 ถึง .82 มีอำนาจจำแนก (r) ตั้งแต่ .20 ถึง .77 และมีค่าความเชื่อมั่น (r) เท่ากับ .93 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบน และค่าทดสอบ t ผลการประเมินพบว่าการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น เรื่องพืชสมุนไพร มีความเหมาะสมกับผู้เรียน และสอดคล้องกับความสนใจ อยู่ในระดับมากที่สุด

ขนิษฐา เชื้อแก้ว (2552 : 7 – 42) ได้ศึกษาการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นแบบบูรณาการ กลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ เรื่องป่าชายเลน สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 จังหวัดชลบุรี ด้วยการ บูรณาการรายวิชาวิทยาศาสตร์ ภาษาไทย และภาษาต่างประเทศ โดยมีขั้นตอนการพัฒนาหลักสูตร ขั้นตอนคือ 1) การศึกษาข้อมูลพื้นฐาน 2) การสร้างหลักสูตร 3) การทดลองใช้หลักสูตร และ 4) การปรับปรุงแก้ไข หลักสูตร กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ คือ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนบำรุงศิษย์ศึกษา จังหวัดชลบุรี ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2551 จำนวน 1 ห้อง จำนวนนักเรียน 10 คน เครื่องมือที่ใช้ประกอบด้วย 1) แผนการจัดการเรียนรู้ 2) แบบทดสอบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน 3) แบบวัดทักษะการปฏิบัติ และ 4) แบบวัดเจตคติการวิเคราะห์ข้อมูลใช้ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานและการทดสอบค่าที (t-test) ผลการวิจัยพบว่า ได้หลักสูตรท้องถิ่นแบบบูรณาการที่มีระดับความเหมาะสมมาก ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนหลังการทดลองใช้หลักสูตรท้องถิ่นแบบบูรณาการ สูงกว่าก่อนการทดลองใช้หลักสูตรท้องถิ่นแบบบูรณาการอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ทักษะการปฏิบัติหลังการทดลองอยู่ในระดับดี เจตคติของนักเรียนหลังการทดลองอยู่ในระดับมาก

สุนิสสัย มาคั้น (2552 : 10 – 51) ได้ศึกษาการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นสาระเรียนรู้เพิ่มเติมกลุ่มสาระการงานและเทคโนโลยี ในระดับ ช่วงชั้นที่ 3 เรื่องการทำปลาส้มสมุนไพรของโรงเรียนด่านแม่คำมันพิทยาคม อำเภอลับแล จังหวัดอุตรดิตถ์ โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อพัฒนาและหาประสิทธิภาพของหลักสูตรท้องถิ่นสาระเพิ่มเติม กลุ่มสาระการงานและเทคโนโลยี ในระดับ ช่วงชั้นที่ 3 เรื่องการทำปลาส้มสมุนไพรของโรงเรียนด่านแม่คำมันพิทยาคม อำเภอลับแล จังหวัดอุตรดิตถ์ และความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อหลักสูตรกลุ่มทดลองได้แก่ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ปีการศึกษา 2550 โรงเรียนด่านแม่คำมันพิทยาคม อำเภอลับแล จังหวัดอุตรดิตถ์ จำนวน 25 คน เครื่องมือที่ใช้ในครั้งนี้คือ หลักสูตรการทำปลาส้มสมุนไพรของโรงเรียนด่านแม่คำมันพิทยาคม แบบสอบถามความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อหลักสูตร วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ ค่าสถิติพื้นฐาน ค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และหาค่าประสิทธิภาพของหลักสูตร โดยใช้ E_1/E_2 ผลการวิจัยพบว่า ผลการหาประสิทธิภาพของหลักสูตรมีประสิทธิภาพสูงกว่าเกณฑ์มาตรฐาน 80/80 ที่กำหนดไว้ผลการศึกษานักเรียนความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก

ศรีพรรณ สกลกิตติ (2552 : 7 – 63) ได้ศึกษา การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง น้ำพุร้อน กลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนฝางชนูปถัมภ์ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเชียงใหม่ เขต 3 โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น ซึ่งได้สำรวจ ข้อมูลพื้นฐานจากแบบสอบถาม ความต้องการและความคิดเห็นในการพัฒนาหลักสูตรจาก ผู้เกี่ยวข้องได้แก่ คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน 10 คน ผู้ปกครองนักเรียน จำนวน 60 คน และนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนฝางชนูปถัมภ์ จำนวน 60 คน ร่างหลักสูตร พร้อมทั้ง ประเมินหลักสูตรท้องถิ่น โดยผู้เชี่ยวชาญ 3 คน จากศึกษานิเทศก์ จากสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา เชียงใหม่ เขต 3 จำนวน 3 คน ผู้อำนวยการ โรงเรียนจำนวน 1 คน รองผู้อำนวยการ โรงเรียน จำนวน 1 คน ครูผู้สอนกลุ่มสาระ การเรียนรู้วิทยาศาสตร์ จำนวน 10 คน นำข้อเสนอแนะ ข้อคิดเห็นมาแก้ไขปรับปรุงหลักสูตร จัดทำเอกสารหลักสูตรท้องถิ่นเรื่อง น้ำพุร้อนฝาง ผลการวิจัยพบว่า หลักสูตรท้องถิ่นเรื่อง น้ำพุร้อนฝาง มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด โดย แยกแต่ละด้านดังนี้ ด้านความเหมาะสมและความสอดคล้องของส่วนประกอบในหลักสูตรได้แก่ วิสัยทัศน์ จุดมุ่งหมาย โครงสร้าง คำอธิบายรายวิชา สาระการเรียนรู้ เวลาเรียน การจัดกิจกรรม การเรียนรู้ สื่อการเรียนรู้ และการวัดผลประเมินผลด้านความเหมาะสมมีความสอดคล้องกัน นอกจากนี้จะทำให้ผู้เรียน ได้ศึกษาค้นคว้าจากแหล่งเรียนรู้ในท้องถิ่นทำให้นักเรียนมีความสุขและมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงขึ้น

สรุปได้ว่า จากการศึกษางานวิจัยพบว่า เป็นการศึกษาเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น ในระดับช่วงชั้นที่ 3 ถึงช่วงชั้นที่ 4 ตามความสนใจ ความถนัด และสาขาที่จบในแต่ละระดับชั้น สามารถ สรุปผลการวิจัย การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น ซึ่งมีองค์ประกอบ 2 ส่วนคือ 1.) เอกสาร สำหรับครู และ 2.) เอกสารสำหรับนักเรียน และมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน หลังเรียน สูงกว่าก่อนเรียน สรุปจากอภิปรายผล พบว่า ผู้จัดทำและชุมชน ต้องการให้ มีการพัฒนาหลักสูตร ท้องถิ่นที่เป็นรูปธรรมอย่างชัดเจน และให้มีหลักสูตรท้องถิ่นที่สร้างขึ้นเหมาะสม เป็นการยกระดับ ชีวิตให้สูงขึ้น

6.2 งานวิจัยต่างประเทศ

Sarah E. Witer. (2001: 3-29) ศึกษาเนื้อหาแนวทางในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น สำหรับโรงเรียนที่สนใจในการพัฒนา ผลสัมฤทธิ์ในการเรียนของนักเรียน โดยใช้ท้องถิ่นของตน เป็นฐานเก็บข้อมูล โดยการสัมภาษณ์เชิงลึก วิเคราะห์เอกสาร และการสังเกต บริบทของโรงเรียน 40 โรงเรียน ทั่วประเทศสหรัฐอเมริกา ที่ใช้รูปแบบการเรียนการสอน แบบ Environment Aron Inluggrating(EAI) พบว่าในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น มีการดำเนินการโดยครูผู้สอน การอบรม ปฏิบัติการ ระดับ โรงเรียนในท้องถิ่น องค์กรท้องถิ่นในโรงเรียนในชุมชน ศึกษานิเทศก์ ส่วนการ

นำไปใช้พบว่าสิ่งที่จะต้องจัดการคือเวลาบูรณาการเข้ากับโรงเรียน การสร้างหลักสูตรในโรงเรียน การบูรณาการมาตรฐานกลุ่มสาระการเรียนรู้และการสื่อสาร

Margery D. Osborne and Heidi Buhlman Barker. (2001: 2-10) ศึกษาแนวทางการปฏิบัติในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นของครูในประเทศสหรัฐอเมริกา ซึ่งพบว่า ยังมีอยู่น้อย ต้องการการสนับสนุนในเรื่องเวลาและค่าใช้จ่าย ในการดำเนินการรวมถึงเป็นค่าวัสดุในการจัดทำหลักสูตร ในทางปรัชญาการใช้หลักสูตร ไม่ต้องการให้มีกิจกรรมในห้องเรียนเท่านั้น แต่ครูสามารถทำกิจกรรมการเรียนรู้เรื่องต่างๆ ในท้องถิ่น และสามารถสร้างความรู้ โดยการมีส่วนร่วมให้มากขึ้น แต่ที่มุมมองของการใช้ในปัจจุบัน การจัดการศึกษาระดับประถมศึกษาคือการที่ครูสร้างหลักสูตรให้เข้ากับแต่ละกิจกรรมในเชิงคุณภาพที่รัฐบาลกำหนด

Wai Lun Anthony Leung. (2001: 2-28) ศึกษาแนวทางการปฏิบัติการบูรณาการหลักสูตร สังคมศึกษา ของโรงเรียนระดับประถมศึกษาในประเทศฮ่องกง โดยเก็บข้อมูลกับผู้นำในการพัฒนาหลักสูตรของโรงเรียน 6 คน จาก 6 โรงเรียน เพื่อส่งเสริมการพัฒนาหลักสูตรบูรณาการและนำหลักสูตรบูรณาการไปใช้ ในประเด็นพบว่า 1.) เหตุผลในการออกแบบและลักษณะของหลักสูตร 2.) ผลที่จะเกิดขึ้นและความท้าทายในการนำหลักสูตรไปใช้ 3.) การตรวจสอบหลักสูตรบูรณาการ พบว่าการเรียนรู้ในหลักสูตรควรยึดหลักวิธีการแบบพึงพอใจ และการเชื่อมโยงหลักสูตรที่สอนกับชีวิตจริงของนักเรียนให้นักเรียนได้เรียนรู้ผ่านประสบการณ์ชีวิต

Barbara McMillan, Mona Maxwell, and Amanda Tetrault.(2002:105-160) ศึกษาเปรียบเทียบมุมมองและการปฏิบัติการ ของนักการศึกษา เพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน (ESD) ไปใช้โดยเก็บ ข้อมูลจากหลักสูตรมุมมองในการสอนและแนวปฏิบัติการเพื่อเปรียบเทียบการนำวิธีการใหม่นี้ไปใช้กับรูปแบบของท้องถิ่น ใน โรงเรียนมัธยมศึกษา CAIRA ในประเทศออสเตรเลีย พบว่าการนำหลักสูตรที่ใช้ Electro Static Discharged : ESD ทั้งในวิทยาศาสตร์ และสังคมศึกษาจะต้องอาศัยองค์ประกอบของท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วม เพื่อให้เยาวชนหันกลับมาเข้ามาในห้องเรียนของตนเอง

Kenan Cayir.(2009 : 3-68) ศึกษาหลักสูตรใหม่ที่ได้มีการปฏิรูปเมื่อ ค.ศ. 2005 และหนังสือเรียนที่ใช้ประกอบหลักสูตรซึ่งผลิตโดยกระทรวงศึกษาธิการในประเทศตุรกีพบว่าหนังสือเรียนของประเทศตุรกียึดถือพื้นฐานทางจิตวิทยาและประวัติศาสตร์ของยุโรปซึ่งมีความสอดคล้องกับท้องถิ่นของประเทศตุรกีน้อย

Earl, Kerryl. (2010:171-178) ศึกษาเกี่ยวกับ การปฏิบัติการทางวิชาชีพ และวิธีการสืบเสาะแบบ I ที่ตอบสนองต่อการพัฒนาท้องถิ่นและประเทศ ในหลักสูตรของประเทศนิวซีแลนด์ โดยศึกษาการเตรียมนักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู ของมหาวิทยาลัยไวกาโตะ จากการ

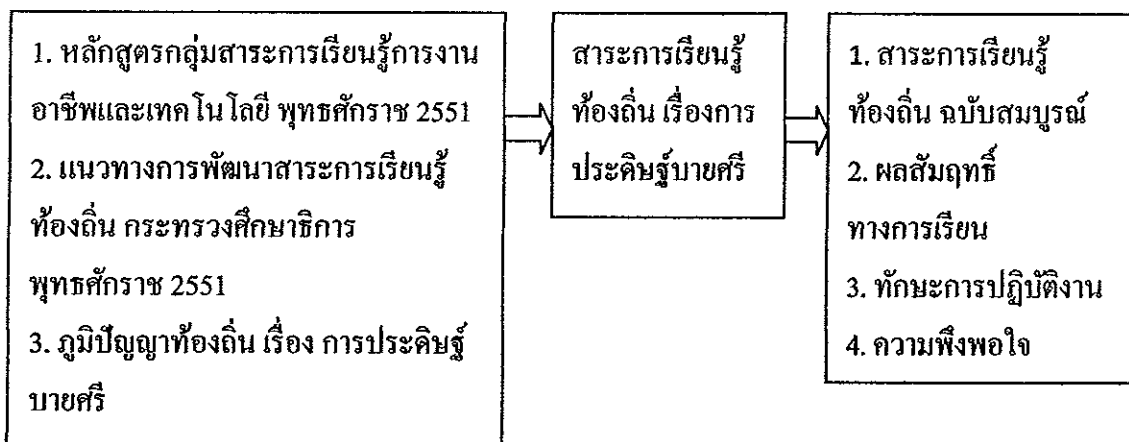
สำรวจการสะท้อนผลของนักศึกษา ในปี ค.ศ. 2009 พบว่าหลักสูตรการสอนในมหาวิทยาลัย วากาโตะนั้น ครอบคลุมหลักสูตรของประเทศนิวซีแลนด์ ซึ่งช่วยให้นักศึกษามีความเข้าใจและเชื่อมั่นที่จะปฏิบัติการสอนในสถานศึกษา

Clive Mcgee , Bronwen Cowie and Beverley. (2010:10-24) ศึกษาสิ่งที่มีอิทธิพลต่อการพัฒนาหลักสูตรและโรงเรียนโดยใช้โปรแกรม Initial Teacher Education (ITE) พบว่าในประเทศนิวซีแลนด์ มีการใช้ ITE ในการออกแบบการจัดประสบการณ์ การเรียนรู้โดยการเชื่อมโยงระหว่างหลักสูตร ITE กับโรงเรียน ซึ่งทั้งนี้ยังพบว่า มีปัญหาอยู่ ในการทำโครงสร้างหลักสูตร และสร้างนวัตกรรมของหลักสูตร โดยใช้ ITE

จากการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องทั้งในและต่างประเทศ พบว่า การศึกษาที่ผ่านมา ยังไม่ตอบสนองต่อสภาพสังคม วัฒนธรรม สิ่งแวดล้อม และวิถีชีวิตของผู้เรียน ทั้งนี้เนื่องจากปัญหามูลค่าการขาดความรู้ ความเข้าใจในการพัฒนาและการทำโครงสร้างหลักสูตร ทำให้ไม่สามารถพัฒนาสาระการเรียนรู้ท้องถิ่นมาใช้จัดการเรียนการสอน ได้ตรงตามความมุ่งหมายของหลักสูตร จึงต้องมีการพัฒนาควรรีบหลักวิธีการนำเอาภูมิปัญญาท้องถิ่น การมีส่วนร่วมของชุมชน สอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่น ส่งผลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน นำไปสู่ทักษะการปฏิบัติงาน ความพึงพอใจ และการเชื่อมโยงหลักสูตรที่สอนกับชีวิตจริงของนักเรียน ให้นักเรียนได้เรียนรู้ผ่านประสบการณ์ชีวิต อันส่งผลให้ผู้เรียนนำไปใช้ตรงกับสภาพความเป็นจริงในชีวิตประจำวันต่อไป

วิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY

7. กรอบแนวคิดในการวิจัย

แผนภูมิภาพที่ 3 กรอบแนวคิดในการวิจัย